

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ELBİSTAN ŞEKER FABRİKASININ
ÖZELLEŞTİRİLMESİNİN BÖLGEDEKİ PANCAR
ÜRETİCİLERİNE ETKİSİNİN BELİRLENMESİ

HAMDİ ASLAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

KAHRAMANMARAŞ 2023

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ELBİSTAN ŞEKER FABRİKASININ
ÖZELLEŞTİRİLMESİNİN BÖLGEDEKİ PANCAR
ÜRETİCİLERİNE ETKİSİNİN BELİRLENMESİ

HAMDİ ASLAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

KAHRAMANMARAŞ 2023

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada, alıntı yapılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Hamdi ASLAN

Bu çalışma KSÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir.
Proje No: 2021/6-7 YLS

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

ELBİSTAN ŞEKER FABRİKASININ ÖZELLEŞTİRİLMESİNİN BÖLGEDEKİ PANCAR ÜRETİCİLERİNE ETKİSİNİN BELİRLENMESİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

ÖZET

Türkiye’de, şeker pancarı tarımına cumhuriyet döneminde başlanmıştır. Şeker pancarı tarımıyla paralel olarak şeker fabrikaları da kurulmuştur. 2022 yılında Türkiye’deki şeker fabrikalarının 15’i devlet, 6’sı Pankobirlik, 12’si ise özel sektör bünyesinde faaliyet göstermektedir. Bu çalışmada 2018 yılında özel sektöre satışı gerçekleşen Elbistan Şeker Fabrikası’nın özelleşmesinin bölgedeki pancar üretimine etkisi ile özelleşme sonrası pancar çiftçilerinin durumunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda Elbistan, Göksun, Afşin ve Tufanbeyli ilçelerinde Basit Tesadüfi Örneklem Yöntemi’yle belirlenen şeker pancarı çiftçileriyle yüz yüze anket çalışması yapılmıştır. Araştırma sonucunda ankete katılan üreticilerin yıllık gelir ortalaması 320812,50 TL olarak belirlenmiştir. Üreticilerin %45’i şeker fabrikasının özelleştirilmesinin kötü olduğunu söylemiştir. Araştırmada üreticilerin şeker pancarı üretiminde dekardan elde ettiği brüt üretim değeri 3307,84 TL olarak hesaplanmıştır. Üreticiler şeker pancarı üretiminde dekardan 1645,28 TL brüt kâr, 1011,65 TL net kâr elde etmiştir. Araştırmada çiftçilerin sosyo demografik özelliklerinin belirlenerek özelleştirme sonrası şeker pancarı üretim durumunun tespit edilmesi ve çiftçilerin özelleştirmeye bakış açısı ortaya konulmuştur. Yapılan araştırma bölgedeki pancar tarımının geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Bununla beraber pancar çiftçisinin yapısal ve ekonomik sorunları belirlenerek bu sorunlara yönelik çözüm önerileri ortaya konulmuştur. Bu çalışma, konuya ilgi duyanlar bakımından orijinal verilere dayalı bir kaynak ve daha kapsamlı araştırmaların yapılmasına referans olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Şeker Pancarı, Özelleştirme, Üretici, Elbistan

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Temmuz/2023

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mücahit PAKSOY

Sayfa sayısı: 48

DETERMINING THE EFFECT OF PRIVATIZATION OF ELBISTAN SUGAR FACTORY ON BEET PRODUCERS IN THE REGION

(MASTER'S THESIS)

SUMMARY

Sugar beet farming in Turkey started in the republican period. Sugar factories were established in parallel with sugar beet farming. In 2022, 15 of the sugar factories in Turkey are operating under the government, 6 of them are within the body of Pankobirlik, and 12 of them are operating in the private sector. In this study, it is aimed to determine the effect of the privatization of Elbistan Sugar Factory, which was sold to the private sector in 2018, on beet production in the region and the situation of the beet farmer after privatization. In this context, a face-to-face survey was conducted with sugar beet farmers determined by Simple Random Sampling Method in Elbistan, Göksun, Afşin and Tufanbeyli districts. As a result of the research, the average annual income of the producers participating in the survey was determined as 320812,50 TL. 45% of the producers said that the privatization of the sugar factory was bad. In the research, the gross production value obtained by the producers per decare in sugar beet production was calculated as 3307,84 TL. Producers made a gross profit of 1645,28 TL and net profit of 1011,65 TL per decare in sugar beet production. In the research, the socio-demographic characteristics of the farmers were determined and the sugar beet production status after privatization was determined and the farmers' perspective on privatization was revealed. The research will contribute to the development of beet farming in the region. In addition, structural and economic problems of the beet farmer were determined and solutions were suggested for these problems. This study will be a source based on original data and a reference for more comprehensive research for those who are interested in the subject.

Keywords: Sugar beet, Privatization, Producer, Elbistan

Kahramanmaraş Sutcu Imam University

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Department of Agricultural Economics, July/2023

Advisor: Asist. Prof. Dr. Mucahit PAKSOY

Page number: 48

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın konusunun belirlenmesi, planlanması, araştırılması ve yürütülmesi aşamalarında her türlü desteğini esirgemeyen, bilgi ve birikimlerini benimle paylaşan danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Mücahit PAKSOY'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak tez çalışmam esnasında bana fazlasıyla destek olan aileme, emeği geçen kuzenim Kerim Şamil ÖNCE ve arkadaşım Oğuzhan KURU'ya en içten duygularıyla teşekkürlerimi sunuyorum.

Hamdi ASLAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
TEŞEKKÜR	II
İÇİNDEKİLER	IV
ÇİZELGELER LİSTESİ	VI
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	IX
1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR ÖZETİ	5
3. MATERYAL VE YÖNTEM	11
3.1. MATERYAL	11
3.2. YÖNTEM	11
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	13
4.1. Üreticilerin Cinsiyet Dağılımı	13
4.2. Üreticilerin Yaş Dağılımı	13
4.3. Üreticilerin Medeni Durumu	13
4.4. Üreticilerin Eğitim Durumu	14
4.5. Aile Birey Sayısı	14
4.6. Tarımsal Faaliyetlerde Çalışan Aile Birey Sayısı	15
4.7. Tarım Dışı Faaliyetlerde Çalışan Aile Bireyi Durumu	15
4.8. Üreticilerin Tarımsal Faaliyet Deneyim Durumları	15
4.9. Üreticilerin Şeker Pancarı Yetiştiriciliği Deneyim Durumları	16
4.10. Üreticilerin Yıllık Gelir Düzeyi Durumları	16
4.11. Üreticilerin Tarım Dışı Yıllık Gelir Düzeyi Durumları	17
4.12. Üreticilerin Arazi Varlığı Dağılımları	17
4.13. Üreticilerin Bitkisel Üretim Ekim Alanı Durumları	18
4.14. Üreticilerin Hayvan Varlığı	19
4.15. Üreticilerin Alet Makine Varlığı	19
4.16. Üreticilerin Tarımsal Örgüte Üye Olma Durumları	20
4.17. Üreticilerin Yararlandığı Tarımsal Desteklemeler	20
4.18. Üreticilerin Tarımsal Bilgi Kaynaklarından Yararlanma Durumları	21
4.19. Üreticilerin Şeker Pancarı Üretim Durumu	21
4.20. Üreticilerin En Çok Tercih Ettikleri Şeker Pancarı Tohumu	22

4.21. Üreticilerin Şeker Pancarı Tohumunu En Çok Tercih Etme Sebebi.....	22
4.22. Şeker Pancarı Ekim Ve Hasat Zamanı.....	23
4.23. Şeker Pancarı Münavebe Durumu	23
4.24. Şeker Pancarı Yerine Münavebesi Yapılan Tarım Ürünleri	24
4.25. Üreticilerin Şeker Pancarını Sulama Şekilleri Ve Sayıları	24
4.26. Şeker Pancarı Yetiştiriciliğinde Mücadele Edilen Yabancı Otlar	25
4.27. Üreticilerin Şeker Pancarı Yetiştiriciliğinde Karşılaştığı Hastalıklar	26
4.28. Üreticilerin Şeker Pancarı Üretiminde Toprak Analizi Ve Ürünlerine Sigorta Yaptırma Durumu	26
4.29. Üreticilerin Şeker Pancarı Tarımında Kullandığı Gübre Çeşitleri.....	26
4.30. Üreticilerin Şeker Pancarı Yetiştiriciliğinde Kullandığı Gübreyi Temin Yeri	27
4.31. Şeker Pancarı Polarite Ve Fire Oranı.....	28
4.32. Üreticilerin Gelecek Üretim Sezonunda Yetiştireceği Ürünleri Tercih Etme Sebepleri	28
4.33. Şeker Pancarı Üretiminde Kota Uygulamasında Memnun Olma Durumu.....	29
4.34. Üreticilerin Şeker Pancarı Tarımında Kota Miktarından Daha Az Üretim Gerçekleştirme Durumu.....	29
4.35. Üreticilerin Şeker Pancarı Tarımında Kota Miktarından Daha Fazla Üretim Yapma Durumu	29
4.36. Şeker Pancarı Satış Bedelinin Ödenme Şekli	30
4.37. Şeker Pancarı Alım Fiyatları Değerlendirme Durumu	30
4.38. Üreticilerin Tarımsal Kredi Kullanma Durumu.....	31
4.39. Üreticilerin Şeker Fabrikasından Yan Ürün Alma Durumu	32
4.40. Özelleştirme Sonrası Üreticilerin Şeker Pancarı Tarımındaki Değişimin İncelenmesi	32
4.41. Üreticilerin Şeker Fabrikasının Özelleştirilmesine Yönelik Görüşleri.....	37
4.42. Üreticilere Göre Elbistan Şeker Fabrikasının Hangi Kuruluş Bünyesinde İşletilmesi Durumu	37
4.44. Üreticilerin 2022-2023 Dönemi Şeker Pancarı Alım Fiyatının Açıklanma Zamanından Memnun Olma Durumu	38
4.45. Üreticilerin Şeker Fabrikası Hakkındaki Görüşleri	38
4.46. Üreticilerin Brüt Üretim Değeri.....	39
4.47. Üreticilerin Masrafları Ve Kârlılık Durumu (TL/da)	40
4.48. Karşılaştırmalı Analizler.....	40
5. SONUÇ	43
KAYNAKÇA	45

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa No

Çizelge 1. Elbistan şeker fabrikasının özelleşme öncesi ve sonrası şeker pancarı üretim verileri	3
Çizelge 2. Elbistan şeker fabrikasının özelleşme öncesi ve sonrası pancar şekeri üretim verileri	3
Çizelge 3. Üreticilerin cinsiyet dağılımı.....	13
Çizelge 4. Üreticilerin yaş dağılımı.....	13
Çizelge 5. Üreticilerin medeni durumu	14
Çizelge 6. Üreticilerin eğitim durumu.....	14
Çizelge 7. Aile birey sayısı.....	14
Çizelge 8. Tarımsal faaliyetlerde çalışan aile birey sayısı	15
Çizelge 9. Tarım dışı faaliyetlerde çalışan aile bireyi durumu.....	15
Çizelge 10. Üreticilerin tarımsal faaliyet deneyim durumları	16
Çizelge 11. Üreticilerin şeker pancarı yetiştiriciliği deneyim durumları	16
Çizelge 12. Üreticilerin yıllık gelir düzeyi durumları	17
Çizelge 13. Üreticilerin tarım dışı yıllık gelir düzeyi durumları	17
Çizelge 14. Üreticilerin arazi varlığı dağılımları.....	18
Çizelge 15. Üreticilerin bitkisel üretim ekim alanı durumları.....	18
Çizelge 16. Üreticilerin hayvan varlığı.....	19
Çizelge 17. Üreticilerin alet makine varlığı.....	19
Çizelge 18. Üreticilerin tarımsal örgüte üye olma durumları.....	20
Çizelge 19. Üreticilerin yararlandığı tarımsal desteklemeler	20
Çizelge 20. Üreticilerin tarımsal bilgi kaynaklarından yararlanma durumları.....	21
Çizelge 21. Üreticilerin şeker pancarı üretim durumu	22
Çizelge 22. Üreticilerin en çok tercih ettikleri şeker pancarı tohumu	22
Çizelge 23. Üreticilerin şeker pancarı tohumunu en çok tercih etme sebebi	23
Çizelge 24. Şeker pancarı ekim ve hasat zamanı.....	23
Çizelge 25. Şeker pancarı münavebe durumu	24
Çizelge 26. Şeker pancarı yerine münavebesi yapılan tarım ürünleri	24
Çizelge 27. Üreticilerin şeker pancarını sulama şekilleri ve sayıları	25
Çizelge 28. Şeker pancarı yetiştiriciliğinde mücadele edilen yabancı otlar	25

Çizelge 29. Üreticilerin şeker pancarı yetiştiriciliğinde karşılaştığı hastalıklar	26
Çizelge 30. Üreticilerin şeker pancarı üretiminde toprak analizi ve ürünlerine sigorta yaptırma durumu	26
Çizelge 31. Üreticilerin şeker pancarı tarımında kullandığı gübre çeşitleri	27
Çizelge 32. Üreticilerin şeker pancarı yetiştiriciliğinde kullandığı gübreyi temin yeri	27
Çizelge 33. Şeker pancarı polarite ve fire oranı	28
Çizelge 34. Üreticilerin gelecek üretim sezonunda yetiştireceği ürünleri tercih etme sebepleri.....	28
Çizelge 35. Şeker pancarı üretiminde kota uygulamasında memnun olma durumu	29
Çizelge 36. Üreticilerin şeker pancarı tarımında kota miktarından daha az üretim gerçekleştirme durumu	29
Çizelge 37. Üreticilerin şeker pancarı tarımında kota miktarından daha fazla üretim yapma durumu.....	30
Çizelge 38. Üreticilerin kota fazlası ürünü değerlendirme şekli	30
Çizelge 39. Şeker pancarı satış bedelinin ödenme şekli	30
Çizelge 40. Şeker pancarı alım fiyatları değerlendirme durumu	31
Çizelge 41. Üreticilerin tarımsal kredi kullanma durumu	31
Çizelge 42. Üreticilerin kullandığı tarımsal kredi miktarı.....	31
Çizelge 43. Üreticilerin kullandığı tarımsal krediyi temin etme yeri	32
Çizelge 44. Üreticilerin şeker fabrikasından yan ürün alma durumu	32
Çizelge 45. Üreticilerin özelleştirme sonrası şekerpancarı yetiştirme alanındaki değişim durumu.....	33
Çizelge 46. Üreticilerin özelleştirme sonrası şeker pancarı üretimindeki değişim durumu.....	33
Çizelge 47. Üreticilerin özelleştirme sonrası şeker pancarı kota miktarındaki değişim durumu.....	34
Çizelge 48. Üreticilerin özelleştirme sonrası şeker pancarı gelirindeki değişim durumu	34
Çizelge 49. Üreticilerin özelleştirme sonrası şeker fabrikasının şeker pancarı kampanya süresindeki değişim durumu.....	34
Çizelge 50. Üreticilerin özelleştirme sonrası şeker fabrikasının kampanya süresinden memnun olma durumu.....	35
Çizelge 51. Üreticilerin özelleştirme sonrası şeker pancarı fire oranındaki değişim durumu..	35
Çizelge 52. Üreticilerin şeker fabrikasının özelleştirilmesinden önce teslimat sorunu yaşama durumu.....	35

Çizelge 53. Üreticilerin şeker fabrikasının özelleştirilmesinden sonra teslimat sorunu yaşama durumu.....	36
Çizelge 54. Üreticilerin şeker fabrikasının özelleştirilmesinden sonra yaşanan teslimat sorunları.....	36
Çizelge 55. Özelleştirme sonrası şeker fabrikasının teslimat sorununu çözme durumu	36
Çizelge 56. Üreticilerin şeker fabrikasının özelleştirilmesine yönelik görüşleri.....	37
Çizelge 57. Üreticilere göre elbistan şeker fabrikasının hangi kuruluş bünyesinde işletilmesi durumu	37
Çizelge 58. Üreticilerin 2022-2023 dönemi şeker pancarı alım fiyatlarından memnun olma durumu.....	38
Çizelge 59. Üreticilerin 2022-2023 dönemi şeker pancarı alım fiyatının açıklanma zamanından memnun olma durumu	38
Çizelge 60. Üreticilerin şeker fabrikası hakkındaki görüşleri	39
Çizelge 61. Üreticilerin brüt üretim değeri.....	39
Çizelge 62. Üreticilerin masrafları ve kârlılık durumu (tl/da).....	40
Çizelge 63. Gelir grup ile özelleştirme sonrası teslimat sorunu yaşama durumu arasındaki ilişki.....	41
Çizelge 64. Gelir grup ile özelleştirme öncesi teslimat sorunu yaşama durumu arasındaki ilişki.....	41
Çizelge 65. Gelir ile şeker pancarı alım fiyatından memnun olma durumu arasındaki ilişki.....	42
Çizelge 66. Gelir ile şeker pancarına sigorta yaptıрма durumu arasındaki ilişki.....	42

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

DKKYB : Damızlık Koyun Keçi Yetiştiriciler Birliği

DSYB : Damızlık Sığırı Yetiştiriciler Birliği

PANKOBİRLİK : Pancar Yetiştiricileri Kooperatifleri Birliği

TL : Türk Lirası

ha : hektar

da : dekar

1. GİRİŞ

Dünyada pancar ve kamıştan şeker üretimi yapılmaktadır. Kamış ve pancar şekeri arasında kalite açısından önemli bir fark bulunmamaktadır. Şeker kamışının üretim ve işleme maliyetinin şeker pancarına oranla daha az olması sebebiyle kamış şekeri pancar şekerine göre daha düşük maliyetle üretilmektedir (Kaya, 2015). Şeker kamışı ilk kez Güney Asya'da yetiştirilmiştir. Kamış, Güney Asya'dan Arabistan'a oradan da Avrupa'ya yayılmıştır. Pancarın, şekerin hammaddesi olduğunu 1747 tarihinde Alman kimyacı Margraff keşfetmiştir. Dünyada pancardan şeker üreten ilk fabrika 1802 tarihinde Carl Achard tarafından kurulmuştur (Anonim, 2008). Dünyada pancar ve kamış şekerine ek olarak nişasta bazlı şeker üretimi de yapılmaktadır.

2021 yılında dünyadaki şeker pancarı üretimi 252,9 milyon tondur (Anonim, 2021a). Dünyadaki en büyük şeker pancarı üreticisi ülke Rusya'dır. Rusya'yı ABD ve Fransa takip etmektedir (Anonim, 2021a). Türkiye ise dünya şeker pancarı üretiminde 5. Sırada yer almaktadır. Türkiye mevcut üretimiyle dünya şeker pancarı üretiminde yaklaşık %9'luk paya sahiptir. 2021 yılında dünyadaki şeker üretimi 180 milyon tondur. Üretilen şekerin sadece %21'i pancardan elde edilmektedir. Geriye kalan kısmı şeker kamışından üretilmektedir. Dünyadaki şeker üretiminde en büyük paya sahip ülke Brezilya'dır. Brezilya'yı Hindistan izlemektedir. Türkiye ise mevcut şeker üretimiyle dünyada 10. sırada bulunmaktadır. Dünyada en fazla şeker tüketen ülke Hindistan'dır. Hindistan'ı Avrupa Birliği ülkeleri ve Çin takip etmektedir. Şeker tüketiminde Türkiye dünyada 11. sıradadır. 2021 yılında dünya şeker ihracatında Brezilya ilk sırada yer almaktadır. Brezilya'yı Tayland takip etmektedir. Dünya şeker ithalatında ise Endonezya zirvede bulunmaktadır (Anonim, 2021b).

Türkiye, şeker pancarı tarımına cumhuriyetin ilanından sonra başlamıştır. 1923-1950 yılları arasında Türkiye'de devletçilik politikası uygulanmıştır. Bu politika kapsamında şeker fabrikalarının kurulması da amaçlanmıştır. 1926 yılında Alpullu Şeker Fabrikası üretime geçmiştir. Aynı dönem Nuri Şeker'in girişimleriyle Uşak Şeker Fabrikası açılmıştır. Bu dönemde 5420 dekar arazide 4 bin ton pancar üretilmiştir (Anonim, 2018). 1933 yılında Eskişehir Şeker Fabrikası faaliyete geçmiştir. Bir yıl sonra da Turhal'daki fabrika üretime başlamıştır.

Türkiye'de 1950-1980 yılları arasında karma ekonomi politikasına geçilmiştir. 1951 yılında oluşturulan tasarıyla şeker sektöründe yeni fabrikaların açılması

planlanmıştır. Sektörde 1950-1960 yılları arasında faaliyete geçen 11 fabrika ile birlikte toplam fabrika sayısı 15 olmuştur. 1961 yılında 1,3 milyon dekar arazide 2,9 milyon ton pancar yetiştirilmiştir. 1960-1980 döneminde ise 3 şeker fabrikası daha faaliyete geçmiştir. Bu dönemde kooperatifleşme çalışmaları da hızlanmıştır. Pancar çiftçilerinin örgütlenmesi konusunda önemli adımlar atılmıştır. 1972 tarihinde Pankobirlik faaliyete geçmiştir. 1980 yılında 2,6 milyon dekar arazide pancar tarımı yapılarak 6,7 milyon ton pancar yetiştirilmiştir (Anonim, 2018).

Nüfusun artmasıyla birlikte halkın şeker gereksinimini karşılamak amacıyla şeker fabrikalarının açılmasına devam edilmiştir. 1980'li yıllarda Elbistan Şeker Fabrikası'yla birlikte 7 fabrika daha faaliyete geçmiştir. Üretime başlayan fabrikaların etkisiyle 1990 yılında pancar yetiştirilen arazi 3,7 milyon dekar, pancar üretimi ise 13 milyon ton olmuştur (Anonim, 2018). 1990 yılından sonra üretime başlayan 7 fabrika ile birlikte faaliyet gösteren şeker fabrikası sayısı günümüzde 33 olmuştur.

Türkiye'de 2021 yılında 3 milyon dekar arazide 86 bin üretici tarafından şeker pancarı üretimi yapılmıştır. Türkiye'de 2021 yılında toplam 17 milyon 767 bin ton şeker pancarı üretilmiştir. Türkiye'de 2021 yılında 17,4 milyon ton pancar işlenerek 2,5 milyon ton şeker üretilmiştir (Anonim, 2021c). Türkiye'de üretilen şekerin 2,4 milyon tonu A kotası kapsamında, 50 bin tonu ise C kotası kapsamında üretilmiştir. A kotası yurtiçi tüketim için C kotası ise yurt dışı tüketim için üretilmektedir (Anonim, 2021b). 2021 yılında Türkiye'nin şeker ihracatının %56'sı Suriye'ye, %25'i Irak'a gerçekleşmiştir. Şeker ithalatının ise %38'i Gürcistan'dan, %24'ü İtalya'dan yapılmıştır (Anonim, 2021a). Türkiye'de şeker pancarından sadece şeker üretilmemektedir. Şekerin yanında melas, küspe, maya gibi ürünlerin üretiminde de şeker pancarı kullanılmaktadır (Tosun ve Arslan, 2016). Şeker pancarının işlenmesi sonucu üretilen küspe hayvancılıkla uğraşan üreticilere dağıtılmaktadır. Türkiye'de pancar şekerinin yanı sıra nişasta bazlı şeker de (NBŞ) üretilmektedir. 2020 yılı Bakanlar Kurulu kararı ile NBŞ kotası, toplam şeker kotasının %2,5'i olacak şekilde açıklanmıştır (Anonim, 2021b).

2018 yılında Mutlucan A.Ş.'ye satışı gerçekleşen Elbistan Şeker Fabrikası'nın özelleşme öncesi ve sonrası şeker pancarı üretim verileri Çizelge 1'de gösterilmiştir. Şeker fabrikası özelleştikten sonra bölgede şeker pancarı eken köy sayısında önemli bir değişim olmazken şeker pancarı eken çiftçi sayısı %48, pancar ekim alanı %18, pancar alım miktarı ise %21 oranında azalmıştır. Şeker fabrikası özelleştikten sonra fabrikada işlenen pancar

miktarı %12, üretilen şeker miktarı %11 oranında azalmasına rağmen şeker pancarı polar oranında %9 oranında artış yaşanmıştır (Çizelge 2).

Çizelge 1. Elbistan şeker fabrikasının özelleşme öncesi ve sonrası şeker pancarı üretim verileri

Yıllar	Pancar Eken Köy sayısı	Pancar Eken Çiftçi sayısı	Pancar ekim alanı (da)	Pancar Alım Miktarı (ton)	Pancar Teslim Eden Çiftçi Sayısı
2014	62	2.601	57.000,00	343.121	2.588
2015	64	2.529	60.800,00	386.143	5.526
2016	60	2.710	70.800,00	422.057	2.695
2017	55	2.163	64.019,00	419.134	2.151
2018	64	1.325	53.700,00	355.271	1.290
2019	52	1.177	44.327,00	252.252	1.160
2020	62	1.516	59.533,36	368.208	1.495
2021	61	1.180	50.641,00	268.850	1.107

Kaynak: (Anonim, 2021d; Türkşeker, 2021)

Çizelge 2. Elbistan şeker fabrikasının özelleşme öncesi ve sonrası pancar şekeri üretim verileri

Yıllar	Pancar Alım Fiyatı (TL/ton)	Polar Şeker Varlığı (%)	Üretilen Şeker (ton)	İşlenen Pancar miktarı (ton)
2014	157	13.98	39.750	343.000
2015	190	14.45	44.000	373.500
2016	190	14.32	48.050	411.000
2017	210	14.88	51.720	415.500
2018	235	16.00	42.451	344.000
2019	300	16.22	32.462	232.335
2020	336	13.70	49.910	364.341
2021	420	16.96	40.298	268.748

Kaynak: (Anonim, 2021d; Türkşeker, 2021)

Türkiye’de 1980 yılı itibariyle ekonomide liberalleşmeye gidilmiştir. Liberalleşmenin bir adımı olarak da özelleştirme politikası uygulanmıştır. Özelleştirmenin şeker sektöründe de uygulanması planlanmıştır. Bu amaçla 1990’lı yıllarda Amasya, Konya ve Kayseri Şeker Fabrikaları Pankobirlik bünyesine geçmiştir. Özelleştirme Yüksek Kurulu’nun 2000/92 sayılı kararı ile Türkiye Şeker Fabrikaları özelleştirme kapsamına alınmıştır. 2001 tarihli 4634 sayılı şeker yasasıyla fabrikaların özelleşmesinin devam

etmesi hedeflenmiştir. 2004-2005 döneminde Kütahya ve Adapazarı'nda bulunan fabrikalar özelleşmiştir. 2018 yılında ise Türk Şeker'in bünyesinde bulunan şeker fabrikalarının 10 tanesinin daha özel sektöre satışı gerçekleştirilmiştir. 2022 yılında Türkşeker bünyesinde 15, Pankobirlik bünyesinde 6, özel sektör bünyesinde 12 şeker fabrikası üretimine devam etmektedir (Anonim, 2021c). Şeker fabrikalarının özelleştirilmesi büyük tartışmalara yol açmıştır. Gül (2019) 95 üreticiyle yaptığı çalışmada üreticilerin %81,10'unun şeker fabrikalarının özelleştirilmesine karşı olduğunu belirlemiştir. Bunun aksine Kepoğlu (2008) Eskişehir ilinin Alpu ilçesinde yaptığı çalışmada üreticilerin %54'ünün şeker fabrikalarının özelleştirilmesini doğru bulduğunu tespit etmiştir.

Bu çalışmada 1985 yılında kurulan, 2018 yılında Mutlucan A.Ş.'ye satışı gerçekleşen Elbistan Şeker Fabrikası'nın özelleşmesinin bölgedeki pancar üretimine etkisi ile özelleşme sonrası pancar çiftçisinin durumunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Konuyla ilgili araştırma bölgesinde yapılmış yeterli çalışma olmaması araştırmanın önemini arttırmaktadır. Yapılan araştırma, bölgedeki pancar tarımının geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Bununla beraber pancar çiftçisinin yapısal ve ekonomik sorunları belirlenerek bu sorunlara yönelik çözüm önerileri ortaya konulmuştur. Bu çalışma, konuya ilgi duyanlar bakımından orijinal verilere dayalı bir kaynak ve daha kapsamlı araştırmaların yapılmasına referans olacaktır. Ayrıca, araştırma çıktıları bildiri haline getirilerek konu ile ilgilenen bilim insanları ile paylaşılacaktır. Çalışma sonucunda bölgedeki pancar çiftçilerinin Elbistan Şeker Fabrikası'ndan beklentileri belirlenmiştir. Şeker fabrikasının da bu beklentileri karşılaması bölgedeki pancar tarımının daha etkin yapılmasını sağlayacaktır.

2. LİTERATÜR ÖZETİ

Güneş ve ark. (2004), çalışmalarında Türkiye’de uygulanan şeker politikasının pancar yetiştiriciliğinde oluşturduğu tesiri belirlemek amacıyla 2004 yılında Polatlı kazasında pancar üreten 75 çiftçiyle anket yapmışlardır. Elde edilen verilerle betimsel analiz yöntemini kullanmışlardır. Bu analiz sonucunda çiftçilerin genellikle özelleşen fabrikalardaki verim düzeyinden etkilendiğini ve özelleştirmeyi desteklediğini belirlemişlerdir. Ankete katılan çiftçilerin yarısının ileri ki yıllarda pancar üretiminin azalarak sona ereceği düşüncesinde olduklarını saptamışlardır. Devletin sağladığı desteklerin çiftçiler için önemini sürdürdüğü sonucuna ulaşmışlardır.

Avcı (2005), çalışmasında Türkiye’de şeker sektöründe görülen değişimleri saptamayı ve bu değişimlerin neden olduğu neticeleri belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla Türkiye’deki 1956-2004 tarihleri arasında şeker pancarı tarımıyla ilgili verileri Türk Şeker’in internet sitesinden derlemiştir. Bu araştırma sonucunda pancar yetiştirilen alanların 1989 yılına kadar genellikle arttığını, bu dönemden sonra ise ekim alanlarında önemli dalgalanmalar olduğunu belirlemiştir. Uygulanan politikalar neticesinde 2004 yılından sonra pancar üretiminde düşüşlerin olacağını, şeker fabrikalarının kapanacağını öngörmüştür.

Karabulut ve Topak (2007), çalışmalarında devlet teşekkülü olarak faaliyet gösteren şeker fabrikalarıyla özelleştirilen şeker fabrikalarının pancar üretimini ve verimini belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla 2005-2007 yıllarına ilişkin Türk Şeker’in internet sitesinden verileri derlemişlerdir. Bu araştırma sonucunda devlet bünyesinde faaliyet gösteren şeker fabrikaları içerisinde şeker üretiminde büyük payı Eskişehir’de bulunan fabrikanın aldığını, özelleştirilenler içerisinde ise büyük payı Konya’daki fabrikanın aldığını belirlemişlerdir. Bununla beraber özelleşen şeker fabrikalarının özelleşmeyen fabrikalara kıyasla veriminin yüksek olduğu, maliyetin ise önemli düzeyde az olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Ünal (2008), çalışmasında Türkiye’de şeker fabrikaları özelleşme aşamasındayken Pankobirlik’in tutumundaki değişimi belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla 1997-2006 yıllarına ilişkin pancar yetiştiriciliği ilgili üretim verilerini Türkiye Şeker Fabrikası’nın internet sitesinden derlemiştir. Bu araştırma sonucunda özelleşme aşamasına geçildikten sonra pancar üretiminde azalma olduğunu saptamıştır. Birliğin Türkiye’nin tamamında

pancar üretimini arttırmak yerine güney yöremizdeki çiftçilerin üretimini arttırıcı tutumda olması nedeniyle güney yöremiz dışındaki çiftçilerin zor durumda oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Taşdoğan ve ark. (2012), çalışmalarında özel şirketlere satılması planlanan şeker fabrikalarının etkin çalışıp, çalışmadıklarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu araştırmanın ana materyalini 1994-2009 tarihlerine ilişkin Türkiye Şeker Fabrikaları raporundan elde edilen veriler oluşturmuştur. Elde edilen verilerle veri zarflama analiz yöntemini kullanmışlardır. Bu analiz sonucunda özelleşmesi planlanan fabrikaların teknoloji yönünden istenen seviyede olmadığını saptamışlardır. Özelleşme aşamasında şeker fabrikalarının etkinliğini azalttığı sonucuna ulaşmışlardır.

Güney (2013), bu çalışmada Türkiye’de ki özelleştirmelerin sebep olduğu maliyetin Konya Şeker Fabrikası’na tesirini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla fabrikanın 1992-2010 yıllarına ilişkin bilanço verilerini derlemiştir. Bu araştırma sonucunda bölgedeki fabrikanın 1992 yılında işlediği şeker pancarı miktarı 1,5 milyon ton iken 2010 yılında ise bu miktarın 3,3 milyon ton olduğunu saptamıştır. Özelleştikten sonra fabrikanın gelirinde, karında ve personel sayısında artışlar yaşandığını belirlemiştir. Doğru teknikler uygulandığında özelleştirmenin maliyeti azalttığı sonucuna ulaşmıştır.

Kaya (2015), çalışmada Türkiye’deki şeker politikasının Ağrı’da bulunan fabrikaya ve pancar çiftçisine tesirini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla 2013 yılına ilişkin araştırma bölgesindeki şeker pancarı üretimi ile ilgili bilgileri Türk Şeker’in internet sitesinden elde ettiği verilerle derlemiştir. Bölgedeki fabrikanın maliyet sebebiyle istenen düzeyde kar sağlayamadığını saptamıştır. Yörenin gelişmesinde fabrikanın önemli bir payı olduğunu belirlemiştir. Özelleştirmenin uygulanması halinde fabrikanın kapatılabileceğini ve bölgedeki pancar çiftçisinin olumsuz etkileneceğini öngörmüştür.

Fedai (2016), çalışmada pancar üretiminde uygulanan politikaları belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla Türkiye’deki şeker yasasıyla ilgili bilgileri ve pancar üretimine ilişkin verileri ilgili yasanın mevzuatından ve Türk Şeker Fabrikaları’nın internet sitesinden derlemiştir. Elde edilen verilerle nitel analiz yöntemini kullanmıştır. Analiz sonucunda çıkarılan yasayla birlikte pancar üretimi yapılan sahaların azaldığını belirlemiştir. Şeker sektöründe istenen düzeye çıkabilmek için şeker yasasının revize edilmesi gerektiğini saptamıştır. Kabul edilen şeker yasasıyla birlikte ülkemizdeki

özelleşmenin hızlanacağı sonucuna ulaşmıştır. Devletin dışarıdan şeker alımını azaltması gerektiğini belirtmiştir.

Kostakoğlu ve ark. (2016), çalışmalarında Türkiye’deki özelleştirme politikasının Eskişehir ilindeki şeker fabrikası üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla fabrikanın özelleşmesiyle ilgili fikirlerini öğrenmek için fabrikadaki yöneticilerle anket yapmışlardır. Elde edilen veriler için nitel araştırma yöntemini kullanmışlardır. Analiz sonucunda yöneticilerin, şeker fabrikasını kişilerin aksine kooperatifin satın almasının daha yararlı olacağı düşüncesinde oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Ankete katılan yöneticilerin özelleşen şeker fabrikalarının doğru yönetilmesi şartıyla etkinliğinin artacağı görüşünde olduklarını saptamışlardır.

Tosun ve ark. (2016), çalışmalarında 4634 kanun numaralı şeker yasasının çıkarılmasının ardından şeker sektöründe oluşan değişimleri belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla 2000-2014 tarihleri arasındaki şeker üretimiyle ilgili verileri TÜİK’ten derlemişlerdir. Araştırma sonucunda yasanın çıkarılmasından sonra pancar fiyatlarının çiftçinin istediği düzeyde artmadığını buna karşılık üretim masraflarının oldukça arttığını saptamışlardır. Yasayla birlikte pancar üretimine getirilen sınırlamaların, pancar tarımı yapılan arazilerin azalmasına neden olduğunu belirlemişlerdir. 4634 nolu yasanın şeker fabrikalarının özelleşmesine ortam hazırladığı sonucuna ulaşmışlardır.

Demir (2017), çalışmasında Kars şehrinde üretimi yapılan pancar miktarını saptamayı ve özelleşme aşamasındaki şeker fabrikasının etkinliğini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla 2016 yılına ilişkin araştırma yapılan bölgedeki pancar üretimi ile şeker fabrikasına ait verileri Türk Şeker’in internet sitesinden derlemiştir. Bu araştırma sonucunda bölgede en fazla pancar üreten ilçenin Arpaçay olduğunu belirlemiştir. Şeker fabrikasının 2016 tarihinde toplam 46 bin ton pancar işlediğini saptamıştır. Şeker fabrikasında 407 kişinin çalıştığı ve fabrikanın zarar ettiği sonucuna ulaşmıştır. Bölgedeki pancar üretiminin istenen düzeyde olmadığını ve sulamanın en büyük sorun olduğunu öngörmüştür.

Erdinç (2017), çalışmasında Türkiye’de şeker sektöründe uygulanan politikaları ve sektörün ne şekilde geliştiğini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla 2003-2017 yıllarına ilişkin Türk Şeker’in bilançosuyla ilgili verileri Pankobirlik’in internet sitesinden derlemiştir. Bu araştırma sonucunda 2017 yılında toplam 2,5 milyon ton pancar şekeri

üretildiğini saptamıştır. 2001 tarihinde çıkarılan yasayla özelleştirilmenin amaçlandığını bu nedenle bazı fabrikaların özelleşeceğini belirlemiştir. Şeker fabrikalarının kapasitesinin artırılmasını, veriminin yükseltilmesini tavsiye etmiştir. Pancar üretiminde üretimi etkileyen faktörlerin geliştirilmesi ve şeker üretiminde devamlılığın sağlanması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Çiçek ve ark. (2018), çalışmalarında şeker fabrikasında özelleşmenin fabrikanın çalışanlarında ve pancar çiftçisinde oluşturduğu tesiri Burdur Şeker Fabrikası'nda ortaya çıkan gelişmelerden hareketle belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla 2002-2017 yıllarına ilişkin pancar üretimi ile şeker fabrikalarındaki çalışanlarla ilgili verileri Türk Şeker ile TÜİK'ten derlemişlerdir. Araştırma bölgesindeki pancar ekicileri kooperatif birliği çalışanlarıyla görüşerek bilgi almışlardır. Elde edilen verilerle betimsel analiz yöntemini kullanmışlardır. Bu analiz sonucunda 2002-2017 tarihleri arasında Türkiye'de pancar tarımıyla uğraşan çiftçi sayılarında %78 oranında düşüş olduğunu, pancar üretiminde ise %28 oranında yükseliş olduğunu belirlemişlerdir. Bölgedeki fabrikanın özelleşmesinden sonra fabrikada çalışanların azaldığını, çiftçilerin ise ürettikleri pancarı fabrikanın alıp, almayacağını bilmediklerini saptamışlardır. Yörede ileri ki dönemlerde pancarın ekilmeyeceğini ve fabrikanın kapanabileceğini öngörmüşlerdir.

Dikmen ve ark. (2018), çalışmalarında Türkiye'deki şeker fabrikalarının 2003-2016 tarihlerine ilişkin faaliyetlerini belirlemeyi ve meydana gelen değişimlerin sebebini saptamayı amaçlamışlardır. Bu amaçla şeker fabrikalarının 2003-2016 tarihlerindeki faaliyetlerine ilişkin bilgileri Türk Şeker ve Pankobirlik'in internet sitesinden derlemişlerdir. Elde edilen verilerle veri zarflama analizi yapmışlardır. Analiz sonucunda özelleşme sonrası iç göçün arttığını ve pancar üreticilerinin azaldığını belirlemişlerdir. Şeker fabrikalarının etkinliğinin azaldığı sonucuna ulaşmışlardır. Elbistan Şeker Fabrikası'nın etkinliğinin çok az olduğunu saptamışlardır.

Eştürk (2018), çalışmasında şekerin ekonomideki yerini ve Türkiye'de izlenen politikalarla şeker sanayinin ileride ne düzeyde olacağını belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla 1995-2016 yıllarına ilişkin şeker üretimiyle ilgili verileri Türk Şeker'in internet sitesinden derlemiştir. Bu araştırma sonucunda Türkiye'nin pancar üretimiyle dünyada ilk beşte bulunduğunu belirlemiştir. Sektörün sağladığı katma değer ekonomiyeye ciddi katkısı olduğunu saptamıştır. Şeker fabrikalarında yapılan özelleştirmeye fabrikalarda verim oranının arttığı sonucuna ulaşmıştır. Yapılan politikalar ile şeker için üretimde devamlılığın temin edilmesini belirtmiştir.

Kendirli (2018), çalışmasında Türkiye’de izlenen özelleşme politikasının şeker fabrikaları üzerine tesirini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla 2016-2017 yıllarına ilişkin dünyada pancardan sağlanan şekerin üretimiyle, Türkiye’deki özel ve devlet bünyesinde faaliyet gösteren şeker fabrikalarının verimliliğiyle ilgili verileri Pankobirlik’in internet sitesinden derlemiştir. Bu araştırma sonucunda dünyada AB ülkelerinde en yüksek pancar şekeri üretildiğini Türkiye’de ise 2.7 milyon ton şeker üretildiğini saptamıştır. Devlet bünyesindeki şeker fabrikalarıyla özelleştirilen fabrikalar arasında verimliliğin yakın olduğunu belirlemiştir. Özelleştirilmesi düşünülen fabrikaların kapanma olasılığının olduğu bu nedenle şeker üretimimizin çok azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Şeker sanayinde çalışmakta olan kişilerin işten çıkarılacağını öngörmüştür.

Koç ve ark. (2018), çalışmalarında Sivas şehrinde pancar tarımıyla uğraşan çiftçilerin çeşitli aşamalarda karşılaştığı problemi saptayıp bu probleme ilişkin çözüm yolları bulmayı amaçlamışlardır. Bu amaçla 2018 yılında Sivas’ın bazı ilçelerinde pancar üreten 150 çiftçiyle anket yapmışlardır. Elde edilen veriler için betimsel analiz yöntemini kullanmışlardır. Bu analiz sonucunda en fazla *Valentina* ile *Esperanze* çeşitlerinin tercih edildiğini saptamışlardır. Pancar üretimi yapılan sahalarda sulamanın planlı şekilde yapılmadığını belirlemişlerdir. Bununla birlikte düzenli olarak toprağın analiz edilmesiyle pancar üretiminin istenen düzeye çıkarılabileceği sonucuna ulaşmışlardır.

Şimşek (2018), çalışmasında Erzurum’daki şeker fabrikasının kurulduğu bölgeye toplumsal ile iktisadi tesirini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla 2003-2018 yıllarına ilişkin fabrikayla ilgili bilgileri TÜİK ve Türk Şeker Fabrikası’nın internet sitesinden elde ettiği verilerden derlemiştir. Fabrikada çalışanlarla görüşme yapmıştır. Bu araştırma sonucunda 50 bin insanın fabrikadan geçindiğini saptamıştır. 2687 çiftçinin fabrikaya teslim etmek amacıyla pancar tarımı yaptığını belirlemiştir. Fabrikanın bölgedeki nüfusu arttırdığı sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte özelleşmeden sonra fabrikanın masrafının düşüp veriminin artacağını öngörmüştür.

Bakırcı (2020), çalışmasında 2000 yılından itibaren uygulanan devlet politikasının pancar ve tütün alanında meydana getirdiği değişimleri belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla 2000-2018 yıllarına ilişkin pancar üretimiyle ilgili bilgileri TÜİK’ten derlemiştir. Bu araştırma sonucunda Türkiye’deki pancar üretiminin ve pancar tarımı yapılan arazilerin 2000 yılı öncesine göre azaldığını belirlemiştir. Bu azalmaya pancar tarımında getirilen üretim sınırlamalarının, milletlerarası şirketlerin tutumlarının neden olduğunu saptamıştır. Türkiye’nin tarımsal alanda dışsatım payının düştüğü sonucuna ulaşmıştır.

Eser ve Bahşı (2020), çalışmalarında Konya'nın Ilgın kazasındaki pancar üretimini ve yöredeki fabrikanın özel sektöre satılma boyutunu saptamayı amaçlamışlardır. Bu amaçla araştırma bölgesindeki Pankobirlik'te kaydı bulunan 175 çiftçiyle anket yapmışlardır. Elde edilen veriler için betimsel analiz yöntemini kullanmışlardır. Bu analiz sonucunda ankete katılan çiftçilerin %82'sinin erkek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yöredeki pancar üretiminin toplam 300 tonu geçtiğini belirlemişlerdir. Ankete katılan çiftçilerin çoğunun yöredeki su miktarını yeterli bulmadığını ve şeker fabrikasının özelleşmesini istemediğini saptamışlardır. Yöre için yeni baraj yapılmasını, fabrikanın şahıslara satılması yerine kooperatife satılmasını ve üretimdeki masrafın azaltılmasını önermişlerdir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Elbistan Şeker Fabrikası'na Elbistan, Afşin, Göksun ve Tufanbeyli ilçelerinde bulunan çiftçiler şeker pancarı teslim etmektedir. Araştırmanın ana materyalini Elbistan Şeker Fabrikası'na şeker pancarı teslim eden Elbistan, Afşin, Göksun ve Tufanbeyli ilçelerindeki çiftçilerden sağlanan veriler oluşturmuştur. Veriler 2022 yılı Şubat ve Mart aylarında, Elbistan ilçesine bağlı İğde, Büyükyapalak ve Akbayır mahallelerinde, Afşin ilçesine bağlı Kaba ağaç, Çobanbeyli ve Altunelma mahallelerinde, Göksun ilçesine bağlı Ortatepe ve Değirmendere mahallerinde ve Tufanbeyli ilçesine bağlı Pınarlar ve Merkez mahallelerinde tesadüfi olarak seçilen 80 üretici ile yüz yüze anket görüşmesi yoluyla toplanmıştır. Elbistan ilçesinde 30 üretici, Afşin ilçesinde 22 üretici, Göksun ilçesinde 16 üretici ve Tufanbeyli ilçesinde 12 üreticiyle anket yapılmıştır. İlçelerde şeker pancarı tarımı en yoğun yapılan mahalleler anket çalışması için seçilmiştir. Ankette bulunan sorular çalışmanın amacına göre belirlenmiştir. Elbistan Şeker Fabrikası'yla ilgili bilgiler Türkşeker ve Elbistan Şeker Fabrikası'nın internet sitesinden elde edilmiştir. Ayrıca konu ile ilgili daha önceden yapılmış olan tez, makale ve araştırma raporlarından yararlanılmıştır.

3.2. Yöntem

Araştırmada Elbistan İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğünden alınan veriler doğrultusunda şeker pancarı üretiminin yoğun yapıldığı mahalleler belirlenmiş ve toplam 10 mahallede şeker pancarı üreticileriyle yüz yüze anket çalışması yapılmıştır. Popülasyonda örnek hacminin belirlenmesinde aşağıdaki formül kullanılmıştır (Oğuz ve Karakayacı, 2017). Aşağıda verilen formüle göre %95 güven aralığı ve %10 hata payı esas alınarak anket yapılacak toplam üretici sayısı 80 olarak belirlenmiştir.

$$n = \frac{N\sigma^2}{(N-1)D^2 + \sigma^2} \quad (1)$$

$$D = \frac{d}{t} \quad (2)$$

Formülde; n= örnek hacmini, N= popülasyondaki birim sayısını, σ = standart sapmayı, t= güven sınırını, d= kabul edilebilir hata payını ifade etmektedir.

Çalışmada çiftçilerin sosyo demografik özelliklerinin tespit edilmesinde tanımlayıcı istatistiklerden faydalanılmıştır. Anketlerden elde edilen veriler değerlendirilirken T-testi ve Ki-kare testleri kullanılmıştır. Araştırmada üreticilerin şeker pancarı üretiminden elde ettiği brüt üretim değeri, net kâr ve brüt kârı hesaplanmıştır. Brüt üretim değeri, şeker pancarı verimi ile satış fiyatının çarpılmasıyla bulunan değere pancar küspesi değerinin eklenmesiyle hesaplanmıştır. Brüt kâr, brüt üretim değerinden toplam değişken masrafların çıkarılmasıyla bulunmuştur. Net kâr ise brüt üretim değerinden toplam üretim masraflarının çıkarılmasıyla hesaplanmıştır. Özelleştirilen Elbistan Şeker Fabrikası ile ilgili bölgedeki pancar üreticilerinin görüşlerini belirlemek için 1=Kesinlikle katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3= Orta düzeyde katılıyorum, 4= Katılıyorum, 5= Kesinlikle katılıyorum olmak üzere 5’li likert tipi ölçek kullanılmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Üreticilerin Cinsiyet Dağılımı

Araştırmaya katılan üreticilerin cinsiyet dağılımı analiz edildiğinde üreticilerin tamamı erkeklerden oluşmaktadır (Çizelge 3). Kayseri ilindeki şeker pancarı üreticileri ile yapılan bir çalışmada ankete katılan üreticilerin %91,7'sinin erkek olduğu tespit edilmiştir (Şahin, 2022).

Çizelge 3. Üreticilerin cinsiyet dağılımı

	Üretici Sayısı	%
Erkek	80	100,00
Toplam	80	100,00

4.2. Üreticilerin Yaş Dağılımı

Araştırmaya katılan üreticilerin yaş aralığı 22-67 yaş arasında değişmektedir. Ankete katılan üreticilerin %32,50'si 40 yaş ve altında, %38,75'i 41 ile 50 yaş arasında değişim gösterirken %28,75'inin ise 51 yaş ve üstünde olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmada tüm üreticilerin ortalama yaşı da hesaplanmış ve 44,66 olarak bulunmuştur (Çizelge 4). Gül (2019) tarafından yapılan çalışmada şeker pancarı üreticilerinin yaş ortalamasını 47,3 olarak bulmuştur.

Çizelge 4. Üreticilerin yaş dağılımı (yıl)

	Üretici Sayısı	%
≤ 40	26	32,50
41-50	31	38,75
≥51	23	28,75
Toplam	80	100,00

4.3. Üreticilerin Medeni Durumu

Araştırmada ankete katılan üreticilerin medeni durumları incelendiğinde üreticilerin %10'unun bekar, %90,00'minin evli olduğu sonucu elde edilmiştir (Çizelge 5).

Çizelge 5. Üreticilerin medeni durumu

	Üretici Sayısı	%
Bekar	8	10,00
Evli	72	90,00
Toplam	80	100,00

4.4. Üreticilerin Eğitim Durumu

Araştırmaya katılan üreticilerin %32,50'sinin ilkokul düzeyinde, %12,50'sinin ortaokul düzeyinde, %36,25'nin lise düzeyinde ve %18,75'inin üniversite düzeyinde eğitim aldığı saptanmıştır (Çizelge 6). Eser ve Bahşi (2020), tarafından yapılan çalışmada şeker pancarı üreticilerinin en çok lise mezunu (%33,19) olduğunu bulmuşlardır.

Çizelge 6. Üreticilerin eğitim durumu

	Üretici Sayısı	%
İlkokul mezunu	26	32,50
Ortaokul mezunu	10	12,50
Lise mezunu	29	36,25
Üniversite mezunu	15	18,75
Toplam	80	100,00

4.5. Aile Birey Sayısı

Araştırmada ankete katılan üreticilerin %16,25'inin Aile birey sayısı 3 ve daha az, %65,00'ının 4-5 arası, %18,75'inin 6 ve daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin aile birey sayılarının ortalaması ise 5 kişidir (Çizelge 7). Gül (2019), tarafından yapılan çalışmada aile birey sayılarının ortalamasını 4,9 olarak bulmuştur.

Çizelge 7. Aile birey sayısı (kişi)

	Üretici Sayısı	%
≤3	13	16,25
4-5	52	65,00
6≥	15	18,75
Toplam	80	100,00

4.6. Tarımsal Faaliyetlerde Çalışan Aile Birey Sayısı

Araştırmada ankete katılan üreticilerin %33,75'inin tarımsal faaliyetlerde çalışan aile birey sayısının 1, %56,25'inin 2, %10,00'inin ise 2'den fazla olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin tarımsal faaliyetlerde çalışan aile birey sayıları ortalaması 2 kişidir (Çizelge 8). Gül (2019), çalışmasında tarımsal faaliyetlerde çalışan aile birey sayıları ortalamasını 1,5 kişi bulmuştur.

Çizelge 8. Hanede tarımsal faaliyetlerde çalışan birey sayısı (kişi)

	Üretici Sayısı	%
1	27	33,75
2	45	56,25
3≥	8	10,00
Toplam	80	100,00

4.7. Tarım Dışı Faaliyetlerde Çalışan Aile Bireyi Durumu

Araştırmada ankete katılan üreticilerin %85,00'inin tarım dışı faaliyetlerde çalışan aile bireyine sahip olmadığı, %15,00'inin ise sahip olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 9).

Çizelge 9. Tarım dışı faaliyetlerde çalışan aile bireyi durumu (kişi)

	Üretici Sayısı	%
Yok	68	85,00
Var	12	15,00
Toplam	80	100,00

4.8. Üreticilerin Tarımsal Faaliyet Deneyimleri

Araştırmada ankete katılan üreticilerin tarımsal faaliyet deneyimleri 23 yıl ve altında %28,75, 19-30 yıl arası %46,50, 31 yıl ve üzeri %20,00 olduğu saptanmıştır. Üreticilerin tarımsal faaliyet deneyim ortalaması 25 yıldır (Çizelge 10). Kahramanmaraş İli Afşin İlçesinde yapılan bir çalışmada ankete katılan üreticilerin tarımsal faaliyet deneyim ortalaması 26,6 yıl olarak tespit edilmiştir (Gül, 2019).

Çizelge 10. Üreticilerin tarımsal faaliyet deneyimleri (yıl)

	Üretici Sayısı	%
≤18	23	28,75
19-30	41	51,25
31≥	16	20,00
Toplam	80	100,00

4.9. Üreticilerin Şeker Pancarı Yetiştiriciliği Deneyimleri

Araştırmada ankete katılan üreticilerin şeker pancarı üretim deneyimleri 13 yıl ve altında %25,00, 14-28 yıl arası %48,75, 29 yıl ve üzeri %26,25 olduğu saptanmıştır. Üreticilerin şeker pancarı yetiştiriciliği deneyimleri ortalaması 21 yıldır (Çizelge 11). Kütahya ilinde yapılan bir çalışmada ankete katılan üreticilerin %46,7'sinin şeker pancarı üretim deneyiminin 20-25 yıl olduğu tespit edilmiştir (Kuşçuoğlu Yılmaz ve Uzgören, 2020).

Çizelge 11. Üreticilerin şeker pancarı yetiştiriciliği deneyimleri (yıl)

	Üretici Sayısı	%
≤13	20	25,00
14-28	39	48,75
29≥	21	26,25
Toplam	80	100,00

4.10. Üreticilerin Yıllık Gelir Düzeyleri

Araştırmada ankete katılan üreticilerin gelir dağılımına bakıldığında %30,00'ının yıllık geliri 100000 TL ve daha az, %55,00'ının 100001-330000 TL arası, %15,00'ının 330001 TL ve üzerinde olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin ortalama yıllık geliri ise 320812,50 TL olduğu saptanmıştır (Çizelge 12). Gül, (2019) çalışmasında ortalama yıllık geliri 11489,47 TL olarak bulmuştur.

Çizelge 12. Üreticilerin yıllık gelir düzeyleri (TL)

	Üretici Sayısı	%
≤100000	24	30,00
100001-330000	44	55,00
330001≥	12	15,00
Toplam	80	100,00

4.11. Üreticilerin Tarım Dışı Yıllık Gelir Düzeyleri

Araştırmada ankete katılan üreticilerin tarım dışı gelir dağılımına bakıldığında tarım dışı geliri olan üreticiler içerisinde %25,00'inin yıllık geliri 36000 TL ve altında, %50,00'inin yıllık geliri 36001-72000 TL arası, %25,00'inin yıllık geliri 72001 TL ve üzerinde olduğu belirlenmiştir. Tarım dışı geliri olan üreticilerin ortalama tarım dışı geliri 71083,33 TL/yıl olarak belirlenmiştir. Üreticilerin %85,00'inin ise tarım dışı geliri bulunmamaktadır (Çizelge 13).

Çizelge 13. Üreticilerin tarım dışı yıllık gelir düzeyleri (TL)

	Üretici Sayısı	%
≤36000	3	25,00
36001-72000	6	50,00
72001≥	3	25,00
Toplam	12	100,00

4.12. Üreticilerin Arazi Varlığı Dağılımları

Ankete katılan üreticilerin arazi varlığı dağılımlarına bakıldığında toplam arazi varlığı ortalaması 232,24 dekar iken üreticilerin sulu arazi varlığı ortalaması 176,68 dekar ve kuru arazi varlığı ortalaması 55,56 dekadır. Üreticilerin mülk arazi varlığı ortalaması 155,49 dekar iken kira ile işlenen arazi varlığı ortalaması ise 76,75 dekadır. Ayrıca üreticilerin mevcut arazileri ortalama 8 parselden oluşmaktadır (Çizelge 14). Gül (2019), çalışmasında üreticilerin toplam arazi varlığı ortalamasının 241,79 dekar olduğu ve mevcut arazilerinin ortalama 12,33 parselden oluştuğu sonucuna ulaşmıştır.

Çizelge 14. Üreticilerin arazi varlığı dağılımları (da)

Üreticilerin Arazi Varlığı	Ortalama	Std. Sapma
Toplam arazi varlığı (da)	232,24	347,99
Sulu arazi varlığı (da)	176,68	220,98
Kuru arazi varlığı (da)	55,56	155,46
Mülk arazi varlığı (da)	155,49	243,01
Kira ile işlenen arazi varlığı (da)	76,75	214,13
Toplam parsel sayısı (adet)	8,00	5,84

4.13. Üreticilerin Bitkisel Üretim Ekim Alanları

Ankete katılan üreticilerin tamamı şeker pancarı ekerken, %61,25'i buğday %28,75'i ise mısır ekmiştir. Ankete katılan üreticilerin şeker pancarı ekim alanı ortalaması 96,63 dekar, ayçiçeği ekim alanı ortalaması 166,50 dekar, yonca ekim alanı ortalaması 96 dekar, buğday ekim alanı ortalaması 94,20 dekar, Arpa ekim alanı ortalaması 91,76 dekar, silajlık mısır ekim alanı ortalaması 83,33 dekar, mısır ekim alanı ortalaması 79,35 dekar ve fasulye ekim alanı ortalaması ise 47,50 dekar olarak belirlenmiştir. Ankete katılan üreticilerin ekim alanı ortalaması en yüksek olan ürünü ayçiçeği iken en düşük ortalama sahip olan ürünü ise fasulyedir (Çizelge 15). Gül (2019), çalışmasında üreticilerin en yüksek ekim alanı ortalaması 73,77 dekar ile buğday ürünü olduğu, üreticilerin en düşük ekim alanı ortalaması ise 0,14 dekar ile nohut ürünü olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çizelge 15. Üreticilerin bitkisel üretim ekim alanları (da)

Ürün	Üretici Sayısı	%	Ortalama Ekim Alanı (da)
Ayçiçek	10	12,50	166,50
Şeker Pancarı	80	100,00	96,63
Yonca	4	5,00	96,00
Buğday	49	61,25	94,20
Arpa	17	21,25	91,76
Silajlık Mısır	3	3,75	83,33
Mısır	23	28,75	79,35
Fasulye	10	12,50	47,50

4.14. Üreticilerin Hayvan Varlığı

Ankete katılan üreticilerin içerisinde hayvanı bulunan üreticilerin %38,75'i inek, %7,50'si tosunu sahiptir. Ortalama inek sayısı 11, tosun sayısı ise 54 adet olduğu belirlenmiştir. Hayvan sahibi üreticilerin %2,50'si koyun ve kuzuya sahiptir. Ortalama koyun sayısı 365, kuzu sayısı ise 58 adet olduğu belirlenmiştir. Hayvan sahibi üreticilerin %45'i büyükbaş, %2,50'si ise küçükbaşa sahiptir. Ortalama büyükbaş sayısı 20, küçükbaş sayısı ise 423 adet olduğu belirlenmiştir (Çizelge 16). Gül (2019), çalışmasında ankete katılan üreticilerin %37,90'ının hayvansal üretim yaptığını belirlemiştir.

Çizelge 16. Üreticilerin hayvan varlığı

Hayvan Cinsi	Üretici Sayısı	%	Ortalama (Adet)
İnek	31	38,75	11
Tosun	6	7,5	54
Düve	3	3,75	24
Buzağı	3	3,75	8
Toplam Büyükbaş	36	45,00	20
Koyun	2	2,50	365
Kuzu	2	2,50	58
Toplam Küçükbaş	2	2,50	423

4.15. Üreticilerin Alet Makine Varlığı

Ankete katılan üreticilerin tamamının traktör ve mibzerinin olduğu, %33,75'inin ise pancar sökme makinesinin olduğu belirlenmiştir (Çizelge 17). Kepoğlu (2008), çalışmasında araştırma bölgesindeki üreticilerin tamamının traktöre sahip olduğunu ancak mevcut traktörlerin tam kapasite ile çalıştırılmadığını tespit etmiştir.

Çizelge 17. Üreticilerin alet makine varlığı

Alet-Makine	Üretici Sayısı	%	Ortalama (Adet)
Traktör	80	100,00	1
Mibzer	80	100,00	1
Pancar Sökme Makinesi	27	33,75	1

4.16. Üreticilerin Tarımsal Örgüte Üye Olma Durumları

Ankete katılan üreticilerin tamamı ziraat odasına üye olduğu, %68,75'nin Pankobirliğe üye olduğu, %33,75'nin ise sulama birliğine üye olduğu belirlenmiştir (Çizelge 18). Kepoğlu (2008), çalışmasında araştırmaya katılan üreticilerin tamamının Pankobirliğe üye olduğunu, üreticilerin %73,60'sının ise tarım kredi kooperatiflerine üye olduğunu belirlemiştir. Şeker pancarı tarımıyla uğraşan üreticilerin tarımsal örgütlenmede başarılı oldukları gözlemlenmiştir.

Çizelge 18. Üreticilerin tarımsal örgüte üye olma durumları

	Üreticilerin tarımsal örgüte üye olma durumu			%		
	Evet	Hayır	Toplam	Evet	Hayır	Toplam
Ziraat Odası	80	0	80	100,00	0,00	100,00
Pankobirlik	55	25	80	68,75	31,25	100,00
Sulama Birliği	27	153	80	33,75	66,25	100,00
Tarım Kredi Koop.	20	60	80	25,00	75,00	100,00
DSYB	17	63	80	21,25	78,75	100,00
DKKYB	1	79	80	1,28	98,75	100,00

4.17. Üreticilerin Yararlandığı Tarımsal Desteklemeler

Ankete katılan üreticilerin tamamının mazot-gübre desteğinden yararlandığı, %23,75'i hayvancılık desteği ve %1,25'ininde toprak analizi desteğinden yararlandığı belirlenmiştir (Çizelge 19). Gül (2019), çalışmasında üreticilerin tamamının mazot-gübre desteği aldığını, %32,60'ının ise hayvancılık desteğini aldığını saptamıştır.

Çizelge 19. Üreticilerin yararlandığı tarımsal desteklemeler

Tarımsal Destekleme Türleri	Üreticilerin desteklerden yararlanma durumu			%		
	Evet	Hayır	Toplam	Evet	Hayır	Toplam
Mazot-Gübre Desteği	80	0	80	100,00	0,00	100,00
Hayvancılık Desteği	61	19	80	76,25	23,75	100,00
Toprak Analizi Desteği	1	79	80	1,25	98,75	100,00

4.18. Üreticilerin Tarımsal Bilgi Kaynaklarından Yararlanma Durumları

Ankete katılan üreticilerin tamamı tarımla ilgili bilgileri İl-İlçe müdürlüklerinden almaktadır. Üreticilerin %72,50'si ziraat odalarından, %63,80'ni ise Tv-Radyodan tarımsal bilgilere ulaşmaktadır. Üreticilerin %1,25'i ise tarımsal bilgilere üniversiteler vasıtasıyla ulaşmaktadır (Çizelge 20). Kepoğlu (2008), çalışmasında üreticilerin tarımsal bilgi kaynaklarının önceden aynı tarımsal üretimi gerçekleştiren tanıdıkların ve İl-İlçe müdürlüklerinin olduğunu tespit etmiştir.

Çizelge 20. Üreticilerin tarımsal bilgi kaynaklarından yararlanma durumları

	Üreticilerin tarımsal bilgi kaynaklarından yararlanma durumu			%		
	Evet	Hayır	Toplam	Evet	Hayır	Toplam
İl-İlçe Müdürlüğü	80	0	80	100,00	0,00	100,00
Ziraat Odaları	58	22	80	72,50	27,50	100,00
Tv-Radyo	51	29	80	63,75	36,25	100,00
İnternet	42	38	80	52,50	47,50	100,00
Tohum-İlaç-Gübre Bayii	39	41	80	48,75	51,25	100,00
Gazete	20	60	80	25,00	75,00	100,00
Komşu Akraba	17	63	80	21,25	78,75	100,00
Üretici Birliği	3	77	80	96,25	3,75	100,00
Üniversite	1	79	80	1,25	98,75	100,00

4.19. Üreticilerin Şeker Pancarı Üretim Durumu

Ankete katılan üreticilerin 2021 yılı şeker pancarı ortalama ekiliş alanı 96,63 dekadır. Üreticiler dekara ortalama 7,37 ton şeker pancarı elde etmiştir. 2021 yılında ortalama 712,16 ton şeker pancarı üretilmiştir (Çizelge 21). Gül (2019), çalışmasında ankete katılan üreticilerin 2018 yılında ortalama 54,19 dekar alanda şeker pancarı ekimi gerçekleştirdiğini belirlemiştir. Şahin (2022), 156 üreticiyle yaptığı anket çalışmasında üreticilerin, %34,00'ının 2020 yılında 100 dekarın üzerinde şeker pancarı ekimi gerçekleştirdiğini tespit etmiştir.

Çizelge 21. Üreticilerin şeker pancarı üretim durumu

Ürün	Ekim Alanı (da)	Üretim ort. (ton)	Verim ort. (ton/da)
Şeker Pancarı	96,63	712,16	7,37

4.20. Üreticilerin En Çok Tercih Ettikleri Şeker Pancarı Tohumu

Ankete katılan üreticilerin %26,25'i şeker pancarı tohumu olarak Aranka cinsini, %22,50'si Sereneda cinsini %17,50'si ise Valentina cinsini tercih etmiştir (Çizelge 22). Koç ve ark. (2018), Sivas ilinde gerçekleştirdiği çalışmalarında üreticilerin %20,71'inin şeker pancarı tohumu olarak Valentina cinsini, %15,21'inin ise Esperenza cinsini kullandığını belirlemiştir.

Çizelge 22. Üreticilerin en çok tercih ettikleri şeker pancarı tohumu

Ürün	Üretici Sayısı	%
Aranka	21	26,25
Sereneda	18	22,50
Valentina	14	17,50
Dancia	7	8,75
Esperenza	6	7,50
Anamira	6	7,50
BTS-1885	3	3,75
BTS-5950	2	2,50
Garrot	1	1,25
Mohikan	1	1,25
Oxsanna	1	1,25
Toplam	80	100,00

4.21. Üreticilerin Şeker Pancarı Tohumunu En Çok Tercih Etme Sebebi

Ankete katılan üreticilerin %51,25'i kullandıkları tohumu şeker oranının yüksek olması sebebiyle tercih ettiğini, %32,50'si verimli olması sebebiyle ve %5,00'ı ise tohumcuların tavsiyesi sebebiyle tercih ettiklerini söylemişlerdir (Çizelge 23). Koç ve ark. (2018), çalışmalarında üreticilerin kullandıkları pancar tohumunu en çok verimli olması sebebiyle tercih ettiklerini tespit etmişlerdir.

Çizelge 23. Üreticilerin şeker pancarı tohumunu en çok tercih etme sebebi

Tercih Nedenleri	Üretici Sayısı	%
Şeker oranının yüksek olması	41	51,25
Verimli olması	26	32,50
Tohumcuların tavsiyesi	4	5,00
İklimе uygun olması	4	5,00
Fabrika tohumunun ucuz olması	2	2,50
Susuzluğa dayanıklı olması	1	1,25
Hastalıklara dayanıklı olması	1	1,25
Çimlenme oranının yüksek olması	1	1,25
Toplam	80	100,00

4.22. Şeker Pancarı Ekim ve Hasat Zamanı

Ankete katılan üreticilerin %83,75'i şeker pancarını nisan ayında ekerken, %12,50'si ise mart ayında ekmiştir. %91,25'i şeker pancarını ekim ayında hasat ederken, %8,75'i ise kasım ayında hasat etmiştir (Çizelge 24).

Çizelge 24. Şeker pancarı ekim ve hasat zamanı

Ekim Zamanı	Üretici Sayısı	(%)	Hasat Zamanı	Üretici Sayısı	(%)
Nisan	67	83,75	Ekim	73	91,25
Mart	10	12,50	Kasım	7	8,75
Mayıs	3	3,75			
Toplam	80	100,00	Toplam	80	100,00

4.23. Şeker Pancarı Münavebe Durumu

Ankete katılan üreticilere aynı tarlada kaç yılda bir şeker pancarı ekiyorsunuz sorusu sorulmuştur. Üreticilerin %46,25'i üç yılda bir, %32,50'si ise dört yılda bir cevabını vermiştir (Çizelge 25). Koç ve ark. (2018), çalışmalarında üreticilerin en çok üç yılda bir şeker pancarını münavebe ettiğini belirlemişlerdir.

Çizelge 25. Şeker pancarı münavebe durumu

Münavebe Durumu	Üretici Sayısı	(%)
Üç yılda bir ekiyorum	37	46,25
Dört yılda bir ekiyorum	26	32,50
İki yılda bir ekiyorum	15	18,75
Her yıl ekiyorum	2	2,50
Toplam	80	100,00

4.24. Şeker Pancarı Yerine Münavebesi Yapılan Tarım Ürünleri

Ankete katılan üreticilerin %96,25'i şeker pancarını tahıllar ile münavebe etmektedir. Mısır ile münavebe eden üreticilerin oranı ise %41,25'dir. %23,75'i baklagillerle ederken %16,25'i ise ayçiçeği ile münavebe etmektedir (Çizelge 26). Koç ve ark. (2018), çalışmalarında üreticilerin %85,53'ünün şeker pancarını tahıllar ile münavebe ettiğini belirlemişlerdir.

Çizelge 26. Şeker pancarı yerine münavebesi yapılan tarım ürünleri

Ekilen Ürünler	Münavebe yapılma durumu			%		
	Evet	Hayır	Toplam	Evet	Hayır	Toplam
Tahıllar	77	3	80	96,25	3,75	100,00
Mısır	33	47	80	41,25	58,75	100,00
Baklagiller	19	61	80	23,75	76,25	100,00
Ayçiçeği	13	67	80	16,25	83,75	100,00

4.25. Üreticilerin Şeker Pancarını Sulama Şekilleri ve Sayıları

Ankete katılan üreticilerin %76,25'i yağmurlama sulama yaparken %20'si salma sulama, %3,75'i ise damla sulama yapmaktadır. Üreticilerin %48,75'i yılda 8-10 sulama yaparken, %26,25'i 11-15 defa, %25'i ise 5-7 defa sulama yapmıştır. Yılda ortalama 9 defa sulama yapılmıştır (Çizelge 27). Eser ve Bahşi (2020), 175 üreticiyle yaptıkları çalışmada üreticilerin %52,60'ının yılda 6-8 defa sulama yaptığını tespit etmişlerdir.

Çizelge 27. Üreticilerin şeker pancarını sulama şekilleri ve sayıları

Sulama Şekiller	Üretici Sayısı	(%)
Yağmurlama	61	76,25
Salma	16	20,00
Damla	3	3,75
Toplam	80	100,00
Sulama Sayıları	Üretici Sayısı	(%)
5-7	20	25,00
8-10	39	48,75
11-15	21	26,25
Toplam	80	100,00

4.26. Şeker Pancarı Yetiştiriciliğinde Mücadele Edilen Yabancı Otlar

Ankete katılan üreticilerin %96,25'i sirkenle mücadele etmektedir. %38,75'i eşek turpu ile mücadele ederken %23,75'i ise küsküt otuyla mücadele etmektedir. Üreticilerin şeker pancarı arazilerinde en az mücadele ettiği yabancı ot %5,00 ile tarla sarmaşığı olmuştur (Çizelge 28). Koç ve ark. (2018), Sivas ilinde yaptıkları çalışmada araştırma bölgesinde üreticilerin 17 tür yabancı otla karşılaştığını ve en çok sirkenle mücadele ettiklerini belirlemişlerdir.

Çizelge 28. Şeker pancarı yetiştiriciliğinde mücadele edilen yabancı otlar

	Mücadele etme durumu			%		
	Evet	Hayır	Toplam	Evet	Hayır	Toplam
Sirken otu	77	3	80	96,25	3,75	100,00
Eşek turpu	31	49	80	38,75	61,25	100,00
Domuz pıtrağı	56	24	80	70,00	30,00	100,00
Küsküt otu	19	61	80	23,75	76,25	100,00
Darıcan otu	14	66	80	17,50	82,50	100,00
Horoz ibiği otu	11	69	80	13,75	86,25	100,00
Uyuz otu	5	75	80	6,25	93,75	100,00
Tarla sarmaşığı	4	76	80	5,00	95,00	100,00

4.27. Üreticilerin Şeker Pancarı Yetiştiriciliğinde Karşılaştığı Hastalıklar

Ankete katılan üreticilerin %43,75'i arazilerinde külleme hastalığı ile karşılaştıkları, %32,50'si yaprak lekesi hastalığı ile %25'i ise kök çürüklüğü hastalığıyla karşılaştığı tespit edilmiştir (Çizelge 29). Koç ve ark. (2018), yaptıkları çalışmada araştırma sahasında üreticilerin en çok kök çürüklüğü hastalığıyla karşılaştığını tespit etmişlerdir.

Çizelge 29. Üreticilerin şeker pancarı yetiştiriciliğinde karşılaştığı hastalıklar

	Üreticilerin şeker pancarı yetiştiriciliğinde hastalıklarla karşılaşma durumu			%		
	Evet	Hayır	Toplam	Evet	Hayır	Toplam
Kök Çürüklüğü	20	60	80	25,00	75,00	100,00
Yaprak Lekesi	26	54	80	32,50	67,50	100,00
Külleme	35	45	80	43,75	56,25	100,00

4.28. Üreticilerin Şeker Pancarı Üretiminde Toprak Analizi ve Ürünlerine Sigorta Yaptırma Durumu

Ankete katılan üreticilerin %98,75'inin şeker pancarı arazilerine toprak analizi yaptırmadığı, sadece 1 üreticinin toprak analizi yaptırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Üreticilerin %83,75'ininde ürünlerine sigorta yaptırmadığı saptanmıştır (Çizelge 30).

Çizelge 30. Üreticilerin şeker pancarı üretiminde toprak analizi ve ürünlerine sigorta yaptırma durumu

Üreticilerin şeker pancarı üretiminde toprak analizi yaptırma durumu			Üreticilerin ürünlerine sigorta yaptırma durumu		
	N	%		N	%
Evet	1	1,25	Evet	13	16,25
Hayır	79	98,75	Hayır	67	83,75
Toplam	80	100,00	Toplam	80	100,00

4.29. Üreticilerin Şeker Pancarı Tarımında Kullandığı Gübre Çeşitleri

Ankete katılan üreticilerin %88,75'i şeker pancarı tarımında kompoze gübre, %85'i üre, %43,75'i yaprak gübresi, %55'i amonyum sülfat, %48,75'i DAP, %15'i hayvan gübresi ve %1,25'i ise magnezyum sülfat ile potasyum sülfat gübrelerini kullandıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 31). Koç ve ark. (2018), çalışmalarında üreticilerin en çok DAP ve

üre gübrelerini kullandığını gözlemlemişlerdir. Gül (2019), çalışmasında ankete katılan üreticilerin %43,20'sinin hayvansal gübre kullandığını tespit etmiştir.

Çizelge 31. Üreticilerin şeker pancarı tarımında kullandığı gübre çeşitleri

Gübre Çeşitleri	Üreticilerin şeker pancarı tarımında gübre kullanma durumu			%		
	Evet	Hayır	Toplam	Evet	Hayır	Toplam
Kompoze Gübre	71	9	80	88,75	11,25	100,00
Üre	68	12	80	85,00	15,00	100,00
Amonyum Sülfat	44	36	80	55,00	45,00	100,00
Dap	39	41	80	48,75	51,25	100,00
Yaprak Gübresi	35	45	80	43,75	56,25	100,00
Hayvan Gübresi	12	68	80	15,00	85,00	100,00
Magnezyum Sülfat	1	79	80	1,25	98,75	100,00
Potasyum Sülfat	1	79	80	1,25	98,75	100,00

4.30. Üreticilerin Şeker Pancarı Yetiştiriciliğinde Kullandığı Gübreyi Temin Yeri

Ankete katılan üreticilerin %68,75'i kullandıkları gübreyi şeker fabrikasından, %61,25'i tüccardan, %22,50'si Pankobirlik'den, %16,25'i ise Tarım Kredi Kooperatifinden temin ettikleri belirlenmiştir (Çizelge 32). Gül (2019), Kahramanmaraş ili Afşin ilçesinde yaptığı çalışmasında ankete katılan üreticilerin %47,30'unun kullandıkları gübreyi şeker fabrikasından satın aldığını tespit etmiştir.

Çizelge 32. Üreticilerin şeker pancarı yetiştiriciliğinde kullandığı gübreyi temin yeri

Gübre Alınan Yer	Üreticilerin şeker pancarı yetiştiriciliğinde kullandığı gübreyi temin etme durumu			%		
	Evet	Hayır	Toplam	Evet	Hayır	Toplam
Şeker Fabrikası	55	25	80	68,75	31,25	100,00
Tüccar	49	31	80	61,25	38,75	100,00
Pankobirlik	18	62	80	22,50	77,50	100,00
Tarım Kredi Kooperatifi	13	67	80	16,25	83,75	100,00

4.31. Şeker Pancarı Polarite ve Fire Oranı

Ankete katılan üreticilerin %20'sinin polar oranı %14-15 aralığında, %65'inin %16-18 aralığında ve %15'nin ise %19-21 aralığında olduğu saptanmıştır. Ankete katılan üreticiler içerisinde şeker pancarı polar oranı en düşük %14, en yüksek %21 çıkmıştır. Üreticilerin şeker pancarı polar ortalaması %16,91 bulunmuştur. Üreticilerin şeker pancarı fire oranları incelendiğinde %23,75'nin fire oranı %3-8 aralığında, %53,75'nin fire oranı %9-13 aralığında ve %22,50'sinin ise fire oranı %14-20 aralığında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ankete katılan üreticiler içerisinde şeker pancarı fire oranı en düşük %3 iken en yüksek fire oranı %20 olarak belirlenmiştir. Üreticilerin şeker pancarı fire ortalaması %11,13 çıkmıştır (Çizelge 33).

Çizelge 33. Şeker pancarı polarite ve fire oranı

Polarite Oranı	Üretici Sayısı	%	Fire Oranı	Üretici Sayısı	%
14-15	16	20,00	3-8	19	23,75
16-18	52	65,00	9-13	43	53,75
19-21	12	15,00	14-20	18	22,50
Toplam	80	100,00	Toplam	80	100,00

4.32. Üreticilerin Gelecek Üretim Sezonunda Yetiştireceği Ürünleri Tercih Etme Sebepleri

Ankete katılan üreticilere gelecek üretim sezonunda yetiştireceği ürünleri tercih sebepleri sorulmuştur. Üreticilerin %80'ini alışkanlık sebebiyle, %10'u az masraflı üretim dalına göre ve geriye kalan %10'u ise bir yıl önceki fiyatlara göre tercih ettiğini belirtmiştir (Çizelge 34). Kepoğlu (2008), Eskişehir ili Alpu ilçesinde 74 üreticiyle yaptığı çalışmada, üreticilerin gelecek üretim sezonunda yetiştireceği ürünleri tercih etme sebebi olarak en çok alışkanlık cevabını verdiğini tespit etmiştir.

Çizelge 34. Üreticilerin gelecek üretim sezonunda yetiştireceği ürünleri tercih etme sebepleri

Tercih Etme Sebepleri	Üretici Sayısı	%
Alışkanlık	64	80,00
Az masraflı üretim dalına göre	8	10,00
Bir yıl önceki ürün fiyatlarına göre	8	10,00
Toplam	80	100,00

4.33. Şeker Pancarı Üretiminde Kota Uygulamasında Memnun Olma Durumu

Ankete katılan üreticilerin %95,00'ı kota uygulamasından memnundur. Üreticilerin %5,00'ı kota uygulamasından memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir (Çizelge 35). Kepoğlu (2008), çalışmasında üreticilerin %94,50'sinin kota uygulanmasından memnun olmadığını belirlemiştir. Şahin (2022), çalışmasında üreticilerin %98,70'inin kotayı pancar üretiminde sorun olarak gördüğünü tespit etmiştir.

Çizelge 35. Şeker pancarı üretiminde kota uygulamasında memnun olma durumu

Üreticilerin şeker pancarı üretiminde kota uygulamasından memnun olma durumu	Üretici Sayısı	%
Evet	76	95,00
Hayır	4	5,00
Toplam	80	100,00

4.34. Üreticilerin Şeker Pancarı Tarımında Kota Miktarından Daha Az Üretim Gerçekleştirme Durumu

Ankete katılan üreticilerin %95,00'ı son 5 yılda kota miktarlarından daha az üretim gerçekleştirmediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca üreticilerin tamamı kota miktarlarından daha az üretim gerçekleştirdikleri durumunda herhangi bir ceza ödemediklerini ifade etmişlerdir (Çizelge 36).

Çizelge 36. Üreticilerin şeker pancarı tarımında kota miktarından daha az üretim gerçekleştirme durumu

Son 5 yılda kota miktarından daha az üretim gerçekleştirdiniz mi?			Kotanızdan daha az üretim yaptığınızda herhangi bir ceza ödüyor musunuz?		
	Üretici Sayısı	%		Üretici Sayısı	%
Evet	4	5,00	Evet	0	0,00
Hayır	76	95,00	Hayır	80	100,00
Toplam	80	100,00	Toplam	80	100,00

4.35. Üreticilerin Şeker Pancarı Tarımında Kota Miktarından Daha Fazla Üretim Yapma Durumu

Ankete katılan üreticilere son 5 yılda kota miktarınızdan daha fazla üretim gerçekleştirdiniz mi sorusu sorulmuştur. Bu soruya üreticilerin %58,75'i hayır cevabını vermiştir (Çizelge 37). Kuşçuoğlu Yılmaz ve Uzgören (2020), tarafından Kütahya ilinde

60 üreticiyle yapılan anket çalışmasında üreticilerin %66,00'ünün kota miktarlarını aştığı tespit edilmiştir.

Çizelge 37. Üreticilerin şeker pancarı tarımında kota miktarından daha fazla üretim yapma durumu

Son 5 yılda kota miktarınızı aşma durumu	Üretici Sayısı	%
Evet	33	41,25
Hayır	47	58,75
Toplam	80	100,00

Ankete katılan üreticilerin %88,75'i kota fazlası ürünlerini C kotası olarak fabrikaya sattığını, %11,25'i ise kota fazlası ürününü şahıslara sattığını belirtmişlerdir (Çizelge 38). Kuşçuoğlu Yılmaz ve Uzgören (2020), tarafından Kütahya ilinde yapılan çalışmada üreticilerin %45,00'ünün kota fazlası ürünlerini kotasını tamamlayamayan diğer üreticilere sattığı belirlenmiştir.

Çizelge 38. Üreticilerin kota fazlası ürünü değerlendirme şekli

Üreticilerin kota fazlası ürünü değerlendirme durumu	Üretici Sayısı	%
C kotası olarak fabrikaya satıyorum	71	88,75
Şahıslara satıyorum	9	11,25
Toplam	80	100,00

4.36. Şeker Pancarı Satış Bedelinin Ödenme Şekli

Ankete katılan üreticilerin tamamı şeker pancarı satış bedelini vadeli aldığını belirtmişlerdir (Çizelge 39).

Çizelge 39. Şeker pancarı satış bedelinin ödenme şekli

Şeker pancarı satış bedelinin ödenme şekli	Üretici Sayısı	%
Vadeli	80	100,00
Peşin	0	0,00
Toplam	80	100,00

4.37. Şeker Pancarı Alım Fiyatları Değerlendirme Düzeyi

Ankete katılan üreticilerin %57,50'si şeker pancarı alım fiyatlarının mevcut girdi maliyetlerine göre düşük olduğunu belirtmişlerdir (Çizelge 40).

Çizelge 40. Şeker pancarı alım fiyatları değerlendirme düzeyi

Şeker Pancarı Alım Fiyatlarını Değerlendirme Durumu	Üretici Sayısı	%
Çok Düşük	15	18,75
Düşük	46	57,50
Normal	15	18,75
İyi	4	5,00
Toplam	80	100,00

4.38. Üreticilerin Tarımsal Kredi Kullanma Durumu

Ankete katılan üreticilerin %32,50'si tarımsal kredi kullandıklarını belirtmiştir (Çizelge 41). Kepoğlu (2008), 74 üreticiyle anket yaptığı çalışmada üreticilerin %52,70'inin devamlı olarak tarımsal kredi kullandığını tespit etmiştir.

Çizelge 41. Üreticilerin tarımsal kredi kullanma durumu

Üreticilerin Tarımsal Kredi Kullanma Durumu	Üretici Sayısı	%
Evet	26	32,50
Hayır	54	67,50
Toplam	80	100,00

Ankete katılan üreticilerin içerisinde 26 üretici tarımsal kredi kullanmıştır. Tarımsal kredi kullananların %10'u 18000 TL ve altında tarımsal kredi kullanmıştır. Üreticilerin %11,25'i ise 18001-60000 TL arasında tarımsal kredi kullandıkları belirlenmiştir. 60000 TL'nin üzerinde kredi kullanan üreticilerin oranı ise %11,25'dir. En düşük kullanılan tarımsal kredi miktarı 5000 TL iken en yüksek kullanılan kredi miktarı ise 500000 TL'dir. Üreticilerin kullandığı tarımsal kredi ortalaması 92307,69 TL olarak belirlenmiştir (Çizelge 42).

Çizelge 42. Üreticilerin Kullandığı Tarımsal Kredi Miktarı (TL)

Üreticilerin Kullandığı Tarımsal Kredi Miktarı (TL)	Üretici Sayısı	%
≤18000	8	10,00
18001-60000	9	11,25
60001 ≥	9	11,25
Toplam	26	100,00
Sistem	54	

Kredi kullanan üreticilerin %92,32'si tarımsal krediyi kamu bankalarından temin etmektedir (Çizelge 43). Gül (2019) çalışmasında üreticilerin ihtiyaç duyduğu tarımsal krediyi en çok kooperatiflerden temin ettiğini belirlemiştir.

Çizelge 43. Üreticilerin kullandığı tarımsal krediyi temin etme yeri

Üreticilerin Kullandığı Tarımsal Krediyi Temin Etme Yeri	Üretici Sayısı	%
Kamu Bankaları	24	92,32
Tarım Kredi Kooperatifleri	1	3,84
Özel Bankalar	1	3,84
Toplam	26	100,00
Sistem	54	

4.39. Üreticilerin Şeker Fabrikasından Yan Ürün Alma Durumu

Ankete katılan üreticilerin %61,25'i yan ürün olarak fabrikadan pancar küspesi almaktadır. Pancar küspesi alımı sonucunda herhangi bir bedel ödememektedirler. Üreticiler şeker fabrikasına sattıkları ürünün %12,50'si oranında yan ürün olarak küspe almaktadır (Çizelge 44).

Çizelge 44. Üreticilerin şeker fabrikasından yan ürün alma durumu

Fabrikadan yan ürün olarak pancar küspesi alıyor musunuz?			Fabrikadan küspe aldığınız zaman bedel ödüyor musunuz?			Özelleştirme öncesi fabrikadan küspe aldığınız zaman bedel ödüyor muydunuz?		
	Üretici Sayısı	%		Üretici Sayısı	%		Üretici Sayısı	%
Evet	49	61,25	Evet	0	0,00	Evet	0	0,00
Hayır	31	38,75	Hayır	80	100,00	Hayır	80	100,00
Toplam	80	100,00	Toplam	80	100,00	Toplam	80	100,00

4.40. Özelleştirme Sonrası Üreticilerin Şeker Pancarı Tarımındaki Değişimin İncelenmesi

Ankete katılan üreticilerin %53,75'i özelleştirme sonrası şeker pancarı yetiştirme alanlarının azaldığını, %23,75'i ise bir değişiklik olmadığını belirtmiştir (Çizelge 45). Bunun aksine Erdal ve Durmuş (2022)'un Tokat ilinde yaptıkları çalışmada Turhal Şeker Fabrikası'nın özelleştirilmesi sonrası üreticilerin şeker pancarı ekim alanının arttığını tespit etmişlerdir.

Çizelge 45. Üreticilerin özelleştirme sonrası şekerpancarı yetiştirme alanındaki değişim durumu

Üreticilerin özelleştirme sonrası şekerpancarı yetiştirme alanındaki değişim durumu	Üretici Sayısı	%
Çok Azaldı	14	17,50
Azaldı	43	53,75
Değişmedi	19	23,75
Arttı	4	5,00
Toplam	80	100,00

Ankete katılan üreticilerin %52,50'si özelleştirme sonrası şeker pancarı üretiminin azaldığını, %23,8'i ise şeker pancarı üretiminde herhangi bir değişiklik olmadığını belirtmiştir (Çizelge 46). Erdal ve Durmuş (2022), Tokat ilinde yaptıkları çalışmada üreticilerin özelleştirme sonrası şeker pancarı üretiminin arttığını belirlemişlerdir.

Çizelge 46. Üreticilerin özelleştirme sonrası şeker pancarı üretimindeki değişim durumu

Üreticilerin özelleştirme sonrası şeker pancarı üretimindeki değişim durumu	Üretici Sayısı	%
Çok Azaldı	15	18,75
Azaldı	42	52,50
Değişmedi	19	23,75
Arttı	4	5,00
Toplam	80	100,00

Ankete katılan üreticilerin %53,75'i özelleştirme sonrası şeker pancarı kota miktarının azaldığını, %26,25'i ise kota miktarında herhangi bir değişimin olmadığını belirtmiştir (Çizelge 47). Erdal ve Durmuş (2022), yaptıkları çalışmada Turhal Şeker Fabrikası'nın özelleştirilmesi sonrası üreticilerin şeker pancarı kota miktarında artış yaşandığını tespit etmişlerdir.

Çizelge 47. Üreticilerin özelleştirme sonrası şeker pancarı kota miktarındaki değişim durumu

Üreticilerin özelleştirme sonrası şeker pancarı kota miktarındaki değişim durumu	Üretici Sayısı	%
Çok Azaldı	12	15,00
Azaldı	43	53,75
Değişmedi	21	26,25
Arttı	4	5,00
Toplam	80	100,00

Ankete katılan üreticilerin %50'si özelleştirme sonrası şeker pancarı üretiminde elde ettikleri gelirin azaldığını, %31'25'i ise gelirlerinde herhangi bir değişiklik olmadığını belirtmiştir (Çizelge 48).

Çizelge 48. Üreticilerin özelleştirme sonrası şeker pancarı gelirindeki değişim durumu

Üreticilerin özelleştirme sonrası şeker pancarı gelirindeki değişim durumu	Üretici Sayısı	%
Çok Azaldı	9	11,25
Azaldı	40	50,00
Değişmedi	25	31,25
Arttı	6	7,50
Toplam	80	100,00

Ankete katılan üreticilere özelleştirme sonrası şeker fabrikasının şeker pancarı kampanya süresinde bir değişiklik oldu mu sorusu sorulmuştur. Üreticilerin %91,25'i kampanya süresinde herhangi bir değişiklik olmadığı cevabını vermiştir (Çizelge 49).

Çizelge 49. Üreticilerin özelleştirme sonrası şeker fabrikasının şeker pancarı kampanya süresindeki değişim durumu

Üreticilerin özelleştirme sonrası şeker fabrikasının şeker pancarı kampanya süresindeki değişim durumu	Üretici Sayısı	%
Azaldı	3	3,75
Değişmedi	73	91,25
Arttı	3	3,75
Çok Arttı	1	1,25
Toplam	80	100,00

Ankete katılan üreticilerin %96,25'i özelleştirme sonrası şeker fabrikasının kampanya süresinden memnun olduklarını belirtmiştir (Çizelge 50)

Çizelge 50. Üreticilerin özelleştirme sonrası şeker fabrikasının kampanya süresinden memnun olma durumu

Üreticilerin özelleştirme sonrası şeker fabrikasının kampanya süresinden memnun olma durumu	Üretici Sayısı	%
Evet	77	96,25
Hayır	3	3,75
Toplam	80	100,00

Ankete katılan üreticilerin %88,75'i özelleştirme sonrası şeker pancarı fire oranlarında artış olduğunu, %11,25'i ise fire oranlarında herhangi bir değişiklik olmadığını ifade etmişlerdir (Çizelge 51).

Çizelge 51. Üreticilerin özelleştirme sonrası şeker pancarı fire oranındaki değişim durumu

Üreticilerin özelleştirme sonrası şeker pancarı fire oranındaki değişim durumu	Üretici Sayısı	%
Arttı	71	88,75
Değişmedi	9	11,25
Toplam	80	100,00

Ankete katılan üreticilerin %57,50'si özelleştirme öncesi şeker pancarı üretiminde herhangi bir teslimat sorunu yaşamadıklarını ifade etmiştir (Çizelge 52).

Çizelge 52. Üreticilerin şeker fabrikasının özelleştirilmesinden önce teslimat sorunu yaşama durumu

Üreticilerin şeker fabrikasının özelleştirilmesinden önce teslimat sorunu yaşama durumu	Üretici Sayısı	%
Evet	34	42,50
Hayır	46	57,50
Toplam	80	100,00

Ankete katılan üreticilerin %60'ı özelleştirme sonrası şeker pancarı üretiminde herhangi bir teslimat sorunu yaşamadıklarını ifade etmiştir (Çizelge 53).

Çizelge 53. Üreticilerin şeker fabrikasının özelleştirilmesinden sonra teslimat sorunu yaşama durumu

Üreticilerin şeker fabrikasının özelleştirilmesinden sonra teslimat sorunu yaşama durumu	Üretici Sayısı	%
Evet	32	40,00
Hayır	48	60,00
Toplam	80	100,00

Ankete katılan üreticilerin içerisinde özelleştirme sonrası teslimat sorunu yaşayan üreticilere yaşadıkları teslimat sorunun sebebi sorulmuştur. Teslimat sorunu yaşayan üreticilerin %75'i kantarın kaldırılması cevabını vermiştir. Üreticilerin %25'i ise sıra sorunu yaşadıklarını belirtmiştir (Çizelge 54).

Çizelge 54. Üreticilerin şeker fabrikasının özelleştirilmesinden sonra yaşanan teslimat sorunları

Üreticilerin şeker fabrikasının özelleştirilmesinden sonra yaşanan teslimat sorunları	Üretici Sayısı	%
Kantarın Kaldırılması	24	75,00
Sıra Bekleme	8	25,00
Toplam	32	100,00
Sistem	48	

Ankete katılan üreticilerin %60'ı şeker fabrikasının özelleştirilmesinden sonrası teslimat sorunun çözdüğünü belirtmiştir (Çizelge 55).

Çizelge 55. Özelleştirme sonrası şeker fabrikasının teslimat sorununu çözme durumu

Özelleştirme sonrası şeker fabrikasının teslimat sorununu çözme durumu	Üretici Sayısı	%
Evet	48	60,00
Hayır	32	40,00
Toplam	80	100,00

4.41. Üreticilerin Şeker Fabrikasının Özelleştirilmesine Yönelik Görüşleri

Ankete katılan üreticilerin %45'i şeker fabrikasının özelleştirilmesinin kötü olduğunu, %27,50'si ise çok kötü olduğunu belirtmiştir (Çizelge 56). Eser ve Bahşi (2020), Konya İli Ilgın İlçesinde yaptıkları çalışmada üreticilerin %60,00'inin şeker fabrikalarının özelleştirilmesine karşı olduklarını belirlemişlerdir.

Çizelge 56. Üreticilerin şeker fabrikasının özelleştirilmesine yönelik görüşleri

Üreticilerin Şeker Fabrikasının Özelleştirilmesine Yönelik Görüşleri	Üretici Sayısı	%
Çok Kötü Oldu	22	27,50
Kötü Oldu	36	45,00
Fark Eden Bir Şey Olmadı	15	17,50
İyi Oldu	8	10,00
Toplam	80	100,00

4.42. Üreticilere Göre Elbistan Şeker Fabrikasının Hangi Kuruluş Bünyesinde İşletilmesi Durumu

Ankete katılan üreticilerin %67,50'si Elbistan Şeker Fabrikasının Türkşeker tarafından işletilmesini, %21,25'i ise Pankobirlik tarafından işletilmesini söylemiştir (Çizelge 57).

Çizelge 57. Üreticilere göre Elbistan Şeker Fabrikasının hangi kuruluş bünyesinde işletilmesi durumu

Kuruluşlar	Üretici Sayısı	%
Türkşeker	54	67,50
Pankobirlik	17	21,25
Özel sektör	9	11,25
Toplam	80	100,00

4.43. Üreticilerin 2022-2023 Dönemi Şeker Pancarı Alım Fiyatlarından Memnun Olma Durumu

Ankete katılan üreticilerin %87,50'si 2022-2023 dönemi için açıklanan şeker pancarı alım fiyatından memnun olmadıklarını belirtmiştir (Çizelge 58).

Çizelge 58. Üreticilerin 2022-2023 dönemi şeker pancarı alım fiyatlarından memnun olma durumu

Üreticilerin 2022-2023 Dönemi Şeker Pancarı Alım Fiyatlarından Memnun Olma Durumu	Üretici Sayısı	%
Evet	10	12,50
Hayır	70	87,50
Toplam	80	100,00

4.44. Üreticilerin 2022-2023 Dönemi Şeker Pancarı Alım Fiyatının Açıklanma Zamanından Memnun Olma Durumu

Ankete katılan üreticilerin %85'i 2022-2023 dönemi şeker pancarı alım fiyatının açıklanma zamanını doğru bulduğunu ifade etmiştir (Çizelge 59).

Çizelge 59. Üreticilerin 2022-2023 dönemi şeker pancarı alım fiyatının açıklanma zamanından memnun olma durumu

Üreticilerin 2022-2023 Dönemi Şeker Pancarı Alım Fiyatının Açıklanma Zamanından Memnun Olma Durumu	Üretici Sayısı	%
Evet	68	85,00
Hayır	12	15,00
Toplam	80	100,00

4.45. Üreticilerin Şeker Fabrikası Hakkındaki Görüşleri

Ankete katılan üreticilere özelleştirilen şeker fabrikası hakkındaki görüşlerine ilişkin belirleyici sorular sorulmuştur. Üreticiler fabrikanın üretim ve pazarlamada destek olduğuna, üretim sırasında girdi teminine yardımcı olduğuna, diğer pancar üreticileriyle bir araya gelinmesini sağladığına, üreticilere şeker pancarı yetiştiriciliğiyle ilgili gerekli bilgi ve eğitim sağladığına orta düzeyde katıldıkları, fabrikanın nakliye masrafları için ödediği bedeli yeterli buldukları sorusuna katılmadıkları belirlenmiştir (Çizelge 60).

Çizelge 60. Üreticilerin şeker fabrikası hakkındaki görüşleri

Üreticilerin Şeker Fabrikası Hakkındaki Görüşleri	Ort.*	Std. Sapma	Katılma Kategorisi
Üretim ve pazarlamada destek oluyor	2,58	0,808	Orta düzeyde katılıyorum
Üretim sırasında girdi temininde yardımcı oluyor	2,71	0,860	Orta düzeyde katılıyorum
Fabrikanın nakliye masrafları için ödediği bedeli yeterli buluyorum	2,29	0,944	Katılmıyorum
Diğer pancar üreticileriyle bir araya gelmeye sağlıyor	2,75	0,819	Orta düzeyde katılıyorum
Fabrika, üreticilere şeker pancarı yetiştiriciliğiyle ilgili gerekli bilgi ve eğitim sağlıyor	2,88	0,817	Orta düzeyde katılıyorum

*1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Orta Düzeyde Katılıyorum, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum

4.46. Üreticilerin Brüt Üretim Değeri

Ankete katılan üreticiler dekara ortalama 7371,25 kg şeker pancarı üretimi gerçekleştirmiştir. Ürettikleri şeker pancarının kilogramını ortalama 0,42 TL'den Elbistan Şeker Fabrikası'na satmışlardır. Satış sonrası şeker fabrikası satılan ürünün %12,5'i oranında üreticilere şeker pancarı küspesi vermektedir. Üreticilere verilen şeker pancarı küspe ortalaması 921,40 kilogramdır. Üreticiler şeker pancarı küspesini ortalama 0,23 TL'den satmışlardır. Bu veriler sonucunda üreticiler dekardan 3095,92 TL ana ürün olarak şeker pancarından, 211,84 TL'de yan ürün olarak şeker pancarı küspesinden toplam 3307,84 TL brüt üretim değeri elde etmiştir (Çizelge 61). Gül (2019), Kahramanmaraş ili Afşin ilçesinde yaptığı çalışmada üreticilerin dekardan 2280,35 TL brüt üretim değeri aldığını hesaplamıştır.

Çizelge 61. Üreticilerin brüt üretim değeri (TL/da)

Ürün	Verim (kg/da)	Satış Fiyatı (TL)	Üretim Değeri (TL)
Şeker Pancarı	7371,25	0,42	3095,92
Şeker Pancarı Küspesi	921,40	0,23	211,92
Toplam			3307,84

4.47. Üreticilerin Masrafları ve Kârlılık Durumu (TL/da)

Araştırmaya katılan üreticilerin şeker pancarı üretimindeki toplam değişken masrafları 1662,56 TL/da, toplam sabit masrafları 633,63 TL/da, toplam üretim masrafları ise 2296,19 TL/da olarak hesaplanmıştır. Üretim masrafları içerisinde en büyük payı %20,19 ile gübre masrafları almıştır. Ankete katılan üreticilerin şeker pancarı üretiminde bir dekardan elde ettiği brüt kâr 1645,28 TL/da, net kâr ise 1011,65 TL/da olarak hesaplanmıştır (Çizelge 62). Gül (2019), yaptığı çalışmada üreticilerin dekara net karını 1008,36 TL/da, brüt karını 1276,33 TL/da olarak bulmuştur.

Çizelge 62. Üreticilerin masrafları ve kârlılık durumu (TL/da)

	Ortalama	
Brüt Üretim Değeri (1)	3307,84	
		%
Gübre Bedeli	463,50	20,19
Sulama Bedeli	309,38	13,48
İş Gücü Bedeli	198,50	8,64
Söküm İşleri ve Diğer Yakıt Masrafları*	331,42	14,43
Tohum Bedeli	202,63	8,82
İlaç Bedeli	157,13	6,84
Toplam Değişken Masraflar (2)	1662,56	72,40
Masraflar Toplam Faizi (%15)	249,38	10,86
Genel İdare Giderleri (%3)	49,87	2,17
Tarla Kirası	334,38	14,57
Toplam Sabit Masraflar (3)	633,63	27,60
Toplam Üretim Masrafları (2) + (3)	2296,19	
Brüt Kâr (1)-(2)	1645,28	
Net Kâr (1)-(2+3)	1011,65	

*İlaçlama, gübreleme, toprak hazırlığı ve ekim için yapılan yakıt masrafları

4.48 Karşılaştırmalı Analizler

Ankete katılan üreticilerin gelir grupları itibarıyla şeker fabrikasının özelleştirilmesinden sonra teslimat sorunu yaşama durumu arasındaki ilişki Çizelge 63'te

gösterilmiştir. Düşük gelir grubundaki üreticilerin %50'sinin özelleştirme sonrası teslimat sorunu yaşamadığı, orta gelir grubundaki üreticilerin %60,50'sinin özelleştirme sonrası teslimat sorunu yaşamadığı, yüksek gelir grubundaki üreticilerin ise %72,25'inin özelleştirme sonrası teslimat sorunu yaşamadığı tespit edilmiştir. Üreticilerin gelir düzeyleri arttığında daha az teslimat sorunu yaşadığı belirlenmiştir. Yapılan Ki-kare testi sonucunda gelir grupları itibariyle özelleştirme sonrası teslimat sorunu yaşama durumu arasında %95 güven aralığında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki yoktur ($p=0,346>0,05$).

Çizelge 63. Gelir grup ile özelleştirme sonrası teslimat sorunu yaşama durumu arasındaki ilişki

Gelir Grup (TL)	Şeker fabrikasının özelleştirilmesinden sonra teslimat sorunu yaşama durumu				
	Evet	%	Hayır	%	Toplam
Düşük (≤ 100000)	12	50,00	12	50,00	100,00
Orta (10001-250000)	15	39,50	23	69,50	100,00
Yüksek (250001 $\geq$)	5	27,75	13	72,25	100,00
Toplam	32	40,00	48	60,00	100,00

* $\chi^2=2,125$, $p=0,346$

Ankete katılan üreticilerin gelir grupları itibariyle şeker fabrikasının özelleştirilmesinden önce teslimat sorunu yaşama durumu arasındaki ilişki Çizelge 64'te gösterilmiştir. Düşük ve yüksek gelir grubundaki üreticilerin %66,75'inin özelleştirme öncesi teslimat sorunu yaşamadığı, orta gelir grubundaki üreticilerin ise %47,40'ının özelleştirme öncesi teslimat sorunu yaşamadığı belirlenmiştir. En çok orta gelir grubundaki üreticilerin özelleştirme öncesi teslimat sorunu yaşadığı tespit edilmiştir. Yapılan Ki-kare testi sonucunda gelir grupları itibariyle özelleştirme öncesi teslimat sorunu yaşama durumu arasında %95 güven aralığında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki yoktur ($p=0,219>0,05$).

Çizelge 64. Gelir grup ile özelleştirme öncesi teslimat sorunu yaşama durumu arasındaki ilişki

Gelir Grup (TL)	Şeker fabrikasının özelleştirilmesinden önce teslimat sorunu yaşama durumu				
	Evet	%	Hayır	%	Toplam
Düşük (≤ 100000)	8	33,25	16	66,75	100,00
Orta (10001-250000)	20	52,60	18	47,40	100,00
Yüksek (250001 $\geq$)	6	33,25	12	66,75	100,00
Toplam	34	42,50	46	57,50	100,00

* $\chi^2=3,040$, $p=0,219$

Üreticilerin gelir ile şeker pancarı alım fiyatından memnun olma durumu arasındaki ilişki Çizelge 65'te gösterilmiştir. Şeker pancarı alım fiyatından memnun olan üreticilerin

gelir ortalaması 344000 TL olduğu, alım fiyatından memnun olmayanların gelir ortalaması ise 317500 TL olduğu belirlenmiştir. Gelir ortalaması yüksek olan üreticilerin şeker pancarı alım fiyatından daha çok memnun olduğu tespit edilmiştir. Yapılan bağımsız iki örnek T testi sonucunda şeker pancarı alım fiyatından memnun olma durumu ile gelir ortalaması arasında %95 güven aralığında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p=0,919>0,05$).

Çizelge 65. Gelir ile şeker pancarı alım fiyatından memnun olma durumu arasındaki ilişki

Şeker pancarı alım fiyatından memnun olma durumu	Gelir (TL)	
	Ortalama	Std.Hata
Evet	344000,00	96806,233
Hayır	317500,00	84303,684

* $t=-0,102$, $p=0,919$

Üreticilerin gelir ile şeker pancarına sigorta yaptırma durumu arasındaki ilişki Çizelge 66’da gösterilmiştir. Şeker pancarına sigorta yaptıran üreticilerin gelir ortalaması 558846,15 TL olduğu, alım fiyatından memnun olmayanların gelir ortalaması ise 274626,87 TL olduğu belirlenmiştir. Şeker pancarına sigorta yaptıran üreticilerin gelir ortalamasının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yapılan bağımsız iki örnek T testi şeker pancarına sigorta yaptırma durumu ile gelir ortalaması arasında %95 güven aralığında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p=0,221>0,05$).

Çizelge 66. Gelir ile şeker pancarına sigorta yaptırma durumu arasındaki ilişki

Şeker pancarına sigorta yaptırma durumu	Gelir (TL)	
	Ortalama	Std.Hata
Evet	558846,15	296666,390
Hayır	274626,87	84133,202

* $t=-1,234$, $p=0,221$

5. SONUÇ

Elbistan Şeker Fabrikası'nın özelleşmesinin bölgedeki şeker pancarı üreticisi üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla Elbistan, Afşin, Göksun, Tufanbeyli ilçelerinde şeker pancarı üretimi yapan üreticiler ile gerçekleştirilen bu çalışmada üreticilerin en çok üçte birinin lise mezunu olduğu belirlenmiştir. Araştırma bölgesinde üreticilerin eğitim düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin şeker pancarı üretim deneyimleri ortalaması 21 yıl olarak bulunmuş olup üreticilerin deneyimlerinin fazla olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin yarısından fazlasının özelleştirme sonrası şeker pancarı ekim alanını ve üretim miktarını azalttığı belirlenmiştir. Üreticilerin yarısından fazlası şeker fabrikasının tekrar devlet tarafından işletilmesi gerektiğini söylemiştir. Dolayısıyla şeker fabrikası, üreticilerin sorunlarına yönelik çözüm önerileri geliştirmeli ve böylece üreticilerin fabrikadan memnuniyet düzeyi artırılmalıdır.

Üreticiler şeker pancarı satış bedelinin fabrika tarafından kendilerine geç ödendiğini belirtmişlerdir. Satış bedelinin üreticilere ödendiği dönemde üretim masraflarının artması sebebiyle üreticilerin kârının düştüğü görülmektedir. Üreticilere şeker pancarı satış bedelinin daha erken zamanda ödenmesi önerilmektedir. Özellikle Tufanbeyli ve Göksun ilçesinde bulunan üreticiler fabrikanın özelleşmesinden sonra teslimat sorunu yaşadıklarını belirtmiştir. Teslimat sorunu yaşamalarındaki en büyük sebep bu ilçelerde bulunan kantarların kaldırılmasıdır. Elbistan Şeker Fabrikası yetkilileri tarafından Tufanbeyli ve Göksun ilçelerinde tekrardan kantarların kurulması sağlanarak üreticilerin teslimat sorunu çözüme kavuşturulabilir. Fabrikanın üreticilere şeker pancarı yetiştiriciliğiyle ilgili bilgi ve eğitim sağladığı görüşüne üreticiler orta düzeyde katıldıklarını belirtmiştir. Fabrika üreticilere şeker pancarı yetiştiriciliğiyle ilgili kurs ve toplantılar yaparak gerekli bilgi ve eğitimi sağlamalıdır.

Fabrikanın nakliye masrafları için ödediği bedelin yeterli olduğu görüşüne üreticilerin katılmadıkları tespit edilmiştir. Fabrikanın üreticilere nakliye masrafları için ödediği bedel yeterli düzeye getirilmelidir. Fabrikanın girdi temininde yardımcı olduğu görüşüne üreticiler orta düzeyde katıldıklarını söylemiştir. Fabrika tarafından üreticilere tohum, gübre vb. girdiler konusunda destek verilmelidir. Özelleşme öncesi fabrika tarafından üreticilere %15 oranında küspe verilirken özelleşme sonrası bu oran %12,50'ye düşmüştür. Fabrika tarafından üreticilere verilen küspe oranının fabrikayı devletin işlettiği dönemdeki orana yükseltilmesi sağlanmalıdır. Üreticiler fabrika tarafından açıklanan şeker

pancarı fire ve polar oranlarının doğru olduğunu düşünmemektedir. Fabrikanın yetkilileri tarafından üreticilere gerekli açıklamalar yapılarak fire ve polar oranlarının doğru olduğu belirtilmeli bu sayede üreticilerin güveni kazanılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Anonim, (2008). Şekerin ve şeker sanayinin tarihçesi. http://www.zmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=9724&tipi=2 (Erişim Tarihi: 30.03.2022).
- Anonim, (2018). Şeker pancarı raporu-2018. http://zmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=30301&tipi=17&sube=0 (Erişim Tarihi: 01.04.2022).
- Anonim, (2021a). Tarım ürünleri piyasaları şeker pancarı. <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Belgeler/PDF%20Tarim%20urunleri%20Piyasaları/2022-Temmuz> (Erişim Tarihi: 15.12.2022).
- Anonim, (2021b). Ürün raporu şeker pancarı 2022. <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Belgeler/PDF%20Ürün%20Raporları/2022%20Ürün%20Raporları%20Şeker%20Pancar%20Raporu-tepge-pdf> (Erişim Tarihi: 16.12.2022).
- Anonim, (2021c). Türkşeker 2021 sektör raporu. https://www.turkseker.gov.tr/data/dokumanlar/2021_Sektor_Raporu.pdf (Erişim Tarihi: 17.12.2022).
- Anonim, (2021d). Mutlucan Şeker. <http://www.mutlucanseker.com.tr/> (Erişim Tarihi: 28.09.2022).
- Avcı, S. (2005). Türkiye’deki şeker sanayinde yaşanan değişiklikler ve coğrafi sonuçlar. *Ulusal Coğrafya Kongresi*, 29–30 Eylül 2005, İstanbul, 457-466.
- Bakırcı, N. (2020). 2000 sonrası Türkiye tarım politikalarının endüstriyel tarım ürünlerinde şeker ve tütün üretimine etkileri. *Harran Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4 (5), 91-116.
- Çiçek, Ö., Acar, O. K. (2018). Türkiye’de şeker fabrikalarının özelleştirilmesi ve istihdam üzerine etkiler. *Fiscaoconomia International Congress on Social Sciences*, 14-15-Eylül 2018, Ankara, 110-120.
- Demir, M. (2017). Kars İlinde şeker pancarı üretiminin beşeri ve ekonomik önemi, sürdürülebilirliği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 36, 175-190.
- Dikmen, H. F. ve Güneşer Bozdağ, E. (2018). Türkiye’de kamu şeker fabrikaları için bir etkinlik analizi: 2003-2016. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 452-470.
- Erdal, G., Durmuş, A. (2022). Turhal şeker fabrikasının özelleştirilmesinin çiftçi üzerindeki etkisinin değerlendirmesi. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 11 (3), 291-305.
- Erdinç, Z. (2017). Türkiye’de şeker sanayinin gelişimi ve şeker sanayinde izlenen politikalar. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (3), 9-26.
- Eser, H. ve Bahşi, N. (2020). Konya İli Ilgın İlçesinde şeker pancarı üretim yapısı ve sorunlar. *Türk Tarım-Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 8 (1), 204-213.

- Eştürk, Ö. (2018). Türkiye’de şeker sektörünün önemi ve geleceği üzerine bir değerlendirme. *Anadolu İktisat ve İşletme Dergisi*, 2 (1), 67-81.
- Fedai, R. (2016). Bir politika alanı olarak şeker ve şeker pancarı. *Tarih Okulu Dergisi*, 9, 455-471.
- Gül, İ. , (2019). *Kahramanmaraş İli Afşin İlçesinde şeker pancarı üreten tarım işletmelerinin ekonomik analizi*. Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Kahramanmaraş. 50s.
- Güneş, E. , Gün, S. , Gülçubuk, B. ve Olhan, E. (2004). Türkiye’de şeker politikalarının şeker pancarı üretimine: Ankara İli Polatlı İlçesi araştırması. *Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi*, 16-18 Eylül 2004, Tokat, s. 61-66.
- Güney, S. (2013). Türkiye’de özelleştirmenin maliyetler üzerine etkisi: Konya şeker ve ticaret anonim şirketi örneği. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6 (1), 314-327.
- Karabulut, T. ve Topak, A. (2007). Şeker sanayiinde maliyet ve verimlilik analizi: kamu ve özel sektör karşılaştırması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 10(1-2), 1-20.
- Kaya, F. (2015). Küresel ve bölgesel şeker politikalarının Türkiye şeker fabrikalarına etkilerine bir örnek; Ağrı şeker fabrikası. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi*, 31, 42-61.
- Kendirli, S. (2018). Özelleştirme kapsamında gıda sektörü analizi ve Türk şeker fabrikalarının özelleştirilmesi. *International Conference on Eurasian Economies*, 18-21 July, 2018, p. 296-304.
- Kepoğlu, A., (2008). *Şeker pancarında kota uygulamalarının şeker pancarı üretimine etkileri ve üreticilerin sosyo-ekonomik durumlarında meydana gelen değişimler: Eskişehir İli Alpu İlçesi araştırması*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara. 150s.
- Koç, H. , Ergün, A ve Kartal, F. (2018). Sivas İlinde şeker pancarı üreticilerinin sorunları ve çözüm önerileri. *International Journal of Geography and Geography Education*, 38, 247-265.
- Kostakoğlu, S. F., Keskin, U ve Büyük, K. (2016). Eskişehir şeker fabrikasının özelleştirilmesine yönelik porter’ın elmas modeli analizi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13, 50-61.
- Kuşçuoğlu Yılmaz, Ş. ve Uzgören, E. (2020). Şeker pancarında kota uygulamasının Kütahya şeker pancarı üretimine ve üreticilerin sosyo-ekonomik durumlarına etkisi. *Social Science Studies*, 8 (2), 222-237.
- Oğuz, C ve Karakayacı, Z., (2017). *Tarım ekonomisinde araştırma ve örnekleme metodolojisi*. Atlas Akademi Yayınları, ISBN: 978-605-82785-2-3, İstanbul, 185s.
- Şahin, K. (2022). Kayseri İlinde şeker pancarı kota uygulamalarının şeker pancarı üretimine etkileri. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 12 (3), 1801-1807.

- Şimşek, G. (2018). Şeker fabrikalarının ekonomik ve sosyal etkileri: Erzurum şeker fabrikası örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (60), 1136-1152.
- Taşdoğan, B. ve Taşdoğan, C. (2012). Türkiye’de şeker fabrikaları A.Ş’nin malmquist endeksi çerçevesinde etkinlik analizi. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 23, 59-77.
- Tosun, F. ve Arslan, S. (2016). 4634 sayılı şeker kanunu sonrasında Türkiye şeker sanayinde meydana gelen gelişmeler. *Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 25 (2), 328-333.
- Türk Şeker, (2021). 2021 sektör raporu. <https://www.turkseker.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 15.12.2022).
- Ünal, B. (2008). Türkiye şeker sektöründe özelleştirme sürecinde örgütsel sapmalar. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 14 (1), 3-11.

